Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 44 (1694) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК, 30 КАСТРЫЧНІКА 1988 г. ЦАНА 20 зл.

БЕЛАРУСЫ МАЮЦЬ НАТУРАЛЬНАЕ ПРАВА

Прафесар Уладзіслаў Сэрчык належыць да групы польскіх гісторыкаў, якія на свой даследчы і творчы варштат палажылі праблематыку нацыянальных меншасцей. Прафесар з'яўляецца выдатным знаўцам гісторыі Украіны. Ён надзвычай шырока спапулярызаваў сярод польскага грамадства ўкраінскую гісторыю, выдаўшы добрую дзюжыну кніжак на гэтую тэму, у тым ліку такую фундаментальную работу, як „Гісторыя Украіны“ („твор майго жыцця“, як гаворыць сам прафесар).

І вось ужо другі год прафесар Сэрчык на Беласточчыне (жыве ў лесінічоўцы пад Беластокам, а працуе ў Філіяле Варшаўскага універсітэта кіраўніком Кафедры гісторыі культуры Усходняй Еўропы Гістарычнага інстытута гэтага філіяла). Прыехаў на Беласточчыну з Кракава, з Кракаўскага універсітэта, званага Ягелонскім, у якім ад сярэдніх вякоў пачынаючы, вучылася многа выдатных беларусаў, для прыкладу, Францішак Скарына ці Мікола Гусоўскі.

Калі чуткі аб прыездзе прафесара дайшлі да розных беларускіх асяроддзяў, у многіх зрадзілася надзея, што вось даследаванне гісторыі беларускага народа рушыць новым шляхам, што беларуская меншасць у Польшчы авансуе ў краіне ў тым сэнсе, што прафесар прычыніцца да папулярызацыі нашай гісторыі і культуры і што яго праца ў асяроддзі будзе штуршком для гістарычных доследаў над беларускай гісторыяй для іншых. Як ведаем, беларуская гісторыя надта мала апрацаваная і даследаваная, а яна мае велізарнае значэнне для росту нацыянальнай свядомасці беларусаў.

Усе гэтыя меркаванні і спадзяванні сталі штуршком для рэдакцыі „Нівы“ да пошукаў размовы з прафесарам, тым больш, што ён адразу разгарнуў на Беласточчыне шырокую і актыўную грамадскую дзейнасць, звязаную са спецыфікай нашай зямлі, улічваючай яе нацыянальную, моўную і рэлігійную разнароднасць.

Мы дамовіліся з прафесарам па тэлефоне і неадкладна сустрэліся ў рэдакцыі. Амаль тры

Прафесар Уладзіслаў Сэрчык

гадзіны мы гаварылі пра беларусаў у Польшчы, пра ролю прафесара ў гэтай праблеме, пра нашы спадзяванні ў адносінах да гісторыка. Дапытвалася я, наколькі могуць быць апраўданы надзеі беларусаў на нейкі „новы скок“ у беларускай дзейнасці ў Польшчы, у папулярызацыі ў польскім асяроддзі нашай гісторыі, так як гэта прафесар Сэрчык зрабіў з украінскай гісторыяй.

Дамовіліся мы, што пастараюся перадаць істоту гэтай размовы, маючы надзею на далейшыя сустрэчы беларускай газеты з прафесарам Сэрчыкам.

За няпоўныя два гады прафесар Сэрчык збольшага пазнаёміўся з нашымі нацыянальнымі рысамі і праблемамі. Сугучным для нашага беларускага сялянскага радаводу быў яго расказ аб сваім радаводзе, якім прафесар ганарыцца. Сам ён па абодвух дзядах выводзіцца з „падкракаўскай моцнай сялянскай сям'і“. Бацька гісторыка, дзякуючы толькі сваёй мужыцкай стойкасці, здабыў адукацыю, ходзячы пехатой кожны дзень па некалькі кіламетраў у школу ў Кракаў. Энергія, працавітасць, здольнасць і ўпор давялі яго да дырэктара „ізб рольнічых у Кракаве, Варшаве і Торуні“ — важнай сельскагаспадарчай установы ў даваенны час. Сялянскі этас цяжкай працы, сумленнасці і прывязанасці да зямлі роднай, якія прафесар атрымаў у спадчыне, памагаюць яму цаніць іншасць іншага чалавека і іншасць іншых народаў. Адвечная засядзеласць беларусаў на Беластоцкай зямлі, на думку прафесара, факт, які не падлягае аспрэчванню. І гэты гістарычны факт дае беларусам натуральнае права на гэтую сваю бацькаўшчыну, права, якога нельга ў іх адабраць. Прафесар лічыць, што ў гэтым натуральным праве нашым змяшчаецца і права беларусаў без страху звацца беларусамі, права мець сваіх паслоў у Сейме, права мець назвы вёсак на дзвюх мовах і іншыя правы, звязаныя з нашай нацыянальнай прыналежнасцю. „Mnie szlag trafia“, — так выразіўся прафесар аб тых, хто гаворыць, што беларусы павінны ісці ў Савецкі Саюз, калі яны беларусамі хочуць быць. І прадаўжае: „Гэты чалавек, які сядзіць на сваёй бацькаўшчыне ў Трасцянцы ці ў Кляшчэлях — ён мае большае права да гэтай зямлі, чым Сэрчык з Кракава. Гэтае ж самае датычыць, зрэшты, палякаў, якія жывуць у Савецкім Саюзе.“

На пытанне аб спецыфіцы рэгіёна і яго адчуванні, наш размоўца расказаў, як упершыню сустрэўся з Беласточчынай. Бы-

(Працяг на стар. 4)

УЛАДЫ БГКТ ВЫБРАНЫЯ XI. З'ЕЗДАМ

ГАЛОЎНАЕ ПРАЎЛЕННЕ БГКТ

Аляксандр Баршчэўскі — старшыня

Мікалай Алексяюк
Тамара Бурачэўская
Мікалай Вушко
Фёдар Галёнка
Люба Гаўрылюк
Янка Добаш
Міхал Дулько
Аляксандр Іваноўскі
Аляксандр Іванюк
Анна Іванюк
Галена Ігнацюк
Мікола Ігнацюк
Юрка Каліна
Аляксей Карпюк
Сцяпан Копа
Валянціна Ляскевіч
Васіль Ляшчынскі
Віталій Луба
Сяргей Лукашук
Янка Максімюк
Данута Мароз
Анатоль Мартыновіч
Галіна Мартынюк
Антон Мірановіч
Валянціна Міцэвіч
Мікалай Нікалаюк
Мікалай Пракапюк
Янка Рашчэнка
Віктар Рудчык
Васіль Сакоўскі
Васіль Сегень
Галена Тапалянская
Сяргей Харкевіч
Ян Чыквін
Сакрат Яновіч

ГАЛОЎНАЯ РЭВІЗІЙНАЯ КАМІСІЯ БГКТ

Уладзімір Юзвюк — старшыня

Вера Баравік
Таіса Бахмат
Мікалай Еўдасюк
Павел Лемеш
Кастусь Масальскі
Лявон Харытанюк

СЯБРОЎСКІ СУД БГКТ

Людміла Бушко
Пятро Германюк
Валянціна Ефімюк
Людміла Кісляк
Аляксандр Лаўрыновіч
Аляксандр Максімюк
Уладзімір Ярашук

АМЕРЫКА, ЯКАЯ ТЫ?

У „ПОЛАЦКУ"

„Полацак" гэта беларускі цэнтр у Клійлендзе. Займае каля васьмі гектараў зямлі. На тэрыторыі „Полацка" жыве ўсяго некалькі беларусаў, але ёсць там і сталовая і аўдыторная зала. „Загадчыкам", „дырэктарам" і душою „Полацка" з'яўляюцца Сяргей К. і Кастусь К. Жывуць яны ў адным доміку, які з'яўляецца ўласнасцю Кастуся К. З „Полацкам" я ўпершыню сутыкнуўся ў 1981 годзе. Ужо тады мей там аўтарскую сустрэчу і ўжо тады з прыемнасцю касіў там траву як ручной, так і трактарнай касілкай. Зрэшты, я аб гэтых справах ужо пісаў у цыкле „Амерыканскія былі" ў 1983 годзе. Сёння хацеў бы дабавіць толькі тое, што пачуў упершыню, або тое, што здарылася між 1981 і 1987 гадамі.

Даведаўся я з пэўным жалем, але і прыемнасцю, што ўжо ў азерцы, якое знаходзіцца на тэрыторыі „Полацка" няма здараненных чарапах, якія былі там шэсць гадоў таму назад. Аказалася, што гэтыя, здавалася б, нявінныя істоты, з'ядалі качанят або адгрызалі качкам ногі. У такой сітуацыі мясцовыя беларусы былі прымушаны схапіць здараненных чарапах тады, калі яны вылезлі на бераг, і аддаць іх у нейкі там батанічны сад. Шэсць гадоў таму назад я ездзіў на вельмі старым трактары маркі „Форд". Сёння ў гаражы побач старога „Форда" стаіць новы чырвоненькі маленькі трактарчык, які вельмі добра спраўляецца з касілкай. Ад Юргена К. даведаўся я, што Амерыка імпартуе многа відаў савецкіх трактараў. Іх цэны вельмі розныя, ад трох да пяцідзесяці тысяч долараў. Юрген К. гаварыў, што ў тэлебачанні выступаў нейкі фермер, які моцна хваліў мінскія трактары „Беларусь". Зразумела, што не мая справа падказваць што-небудзь беларусам з „Полацка", але мне здаецца, што было б добрым сімвалам, калі б яны, калі ўжо часткова выйдзе са строя іх „Форд", купілі трактар „Беларусь".

Можа хтосьці з чытачоў спытаць: як увогуле функцыянуе „Полацак", калі там жыве ўсяго некалькі беларусаў. Хачу сказаць, што на тэрыторыі Клійленда жыве некалькі сот беларусаў. І вось яны, хаця і не жывуць у „Полацку", дык збіраюцца ў ім і на нядзельныя пікнікі, і на лекцыі. Часам нават на набажэнствы. Праўда, царква Ефрасінні Полацкай знаходзіцца ў іншым месцы, але здараецца, што мясцовы духоўны Страпко часам прыязджае ў „Полацак" і тут праводзіць набажэнствы.

Клійлендскія беларусы сур'ёзна думаюць аб тым, каб на тэрыторыі „Полацка" збудаваць вялікі „Беларускі дом", у якім была б аўдыторыя на 500—600 месцаў. Гэта дазволіла б праводзіць розныя мерапрыемствы. Пакуль што ідзя гэта знаходзіцца на этапе арганізацыйна-прававых вырашэнняў. Ведаючы выключную самаахвярнасць клійлендскіх беларусаў і асабліва паслядоўнасць Кастуся К. і Сяргея К., думаецца мне, што ідэя гэта будзе рэалізавана і калі я, Бог ведае праз колькі гадоў, паяўлюся ў Клійлендзе, дык буду ўжо чытаць свае новыя вершы ў новым „Беларускім доме".

Дарэчы, клійлендскія беларусы думаюць не толькі аб пабудове на тэрыторыі „Полацка" „Беларускага дома", але таксама і беларускай царквы. Апрача гэтага, думаюць аб пабудове шэрагу малых домікаў і кватэр, у якія перабраліся б мясцовыя беларусы. Такім чынам стварыўся б у Клійлендзе беларускі гарадок „Полацак". Што там гаварыць! Цудоўная гэта ідэя. Аднак ажыццявіць яе нялёгка. Патрэбны для гэтага вялікі капітал. Ці знойдуць яго клійлендскія беларусы, не ведаю. Аднак ад шчырага сэрца жадаю ім ажыццяўлення гэтай прыгожай ідэі. Па сутнасці толькі такі гарадок, такая канцэнтрацыя нацыянальнай меншасці ў адным месцы можа захаваць на доўгія гады яе нацыянальную спецыфіку, яе традыцыі і тое, што, бадай, найважнейшае — беларускую мову. Пакуль што клійлендскія беларусы галоўным чынам дзякуючы „Полацку" моцна трымаюцца роднага, беларускага. Аднак трэба ведаць, што ва ўмовах амерыканскага культурнага і моўнага таталізму вельмі цяжка ўтрымаць сваё маленькае роднае. Як жа цудоўна, што клійлендскія беларусы гэтае роднае ўтрымоўваюць і лічаць яго не маленькім, а вялікім.

Алесь Барскі

СА СПРАВАЗДАЧЫ АБ ДЗЕЙНАСЦІ БГКТ У ГАДАХ 1984—1988

Зараз БГКТ налічвае 198 гурткі, у якіх згуртавана 5438 членаў. Па-за межамі Беластоцкага ваяводства дзейнічаюць па адным гуртку ў Аўгустове, Гданьску, Кашаліне і Эльблонгу. Працуе таксама 17 аддзелаў Таварыства.

— ✱ —

Праблемы БГКТ апынуліся ў сферы зацікаўлення ПРОН. У жніўні 1985 г. у Бельску-Падляшскім з членамі Прэзідыума ГП сустрэўся старшыня Краёвай Рады ПРОН Ян Дабрачынскі. Нашыя надзённыя справы былі вынесены таксама дэлегатамі БГКТ на форум II Кангрэса і II Ваяводскага З'езда ПРОН у 1987 годзе.

— ✱ —

У сувязі з цяжкасцямі, якія тармозяць дзейнасць нашай арганізацыі, Таварыства звярнулася ў 1987 г. да ўлад за дапамогай. Летам 1987 г. дэлегацыя ГП БГКТ сустракалася з намеснікам старшыні Рады Дзяржавы Тадэвушам Шэляхоўскім, віцэ-міністрам культуры і мастацтва Казімежам Цлапкам і беластоцкім ваяводам Мар'янам Галам. Старшыня ГП БГКТ Аляксандр Барщчэўскі сустракаўся са старшынёю Нацыянальнай рады культуры Багданам Сухадольскім і дырэктарам грамадска-арганізацыйнага дэпартамента Міністэрства унутраных спраў Ежы Зарэмбам. У кантактах з уладамі ставіліся такія праблемы:

— забеспячэнне школ падручнікамі і дапаможнікамі для навучання беларускай мовы,

— падрыхтоўка настаўніцкіх кадраў да навучання беларускай мовы,

— фінансавая дапамога Беларускаму музею,

— стварэнне магчымасці вядзення пастаяннай і рэгулярнай выдавецкай дзейнасці,

— павелічэнне часу беларускай радыёперадачы.

— ✱ —

1 чэрвеня 1988 года члены Прэзідыума ГП БГКТ сустрэліся ў Бельску-Падляшскім з партыйна-ўрадавай дэлегацыяй Беларусі. У выніку гэтай сустрэчы накіраваны ад БГКТ прапановы ў галіне асветы, культуры, выдавецкай дзейнасці і прапаганды. Рэалізуючы нашы прапановы, ужо ў ліпені трое дзяцей было ў лагеры на Беларусі, пяць кіраўнікоў калектываў выехала таксама на курс у Мінск.

— ✱ —

На пачатку 1988 года выступіла новая якасць у працы нашай арганізацыі. Датычыла яна нашых адносін з Савецкай Беларуссю. Беларускае таварыства „Радзіма" пасля многіх гадоў абыякавых адносін да БГКТ пачало наладжваць з намі кантакты. З гэтым прызнаннем звязаны істотныя карысці для нашага руху. У часе ўзаемных візітаў нашых у Мінску і прадстаўнікоў „Радзімы" ў нас пастаноўлена, што кожны год будуць накіроўвацца ў санаторыі БССР нашы пенсіянеры, будуць выязджаць на навуку ў савецкіх вузах выпускнікі беларускіх ліцэяў, будуць выязджаць на курсы нашыя харысты і вышывальшчыцы. Гэта толькі пачатак. Будзем спадзявацца, што формы супрацоўніцтва з кожным годам будуць пашырацца, прынясучы карысць як нам, так і савецкаму боку.

— ✱ —

Асноўнай формай культурнай дзейнасці Таварыства з'яўляюцца агляды і конкурсы мастацкіх калектываў. Найбольш вядомы конкурс „Беларуская песня", які мае ўжо 19-гадовую традыцыю. У гэтым годзе ўпершыню ў цэнтральным аглядзе і канцэрце лаўрэатаў прымалі ўдзел госці з БССР.

— ✱ —

Адной з вельмі важных галін культурна-асветнай дзейнасці Таварыства з'яўляецца літаратурны рух. На працягу 30 год дзейнасці літаб'яднання „Белавежа" (яно заснавана 8 чэрвеня 1958 г.) праявілася многа беларускіх паэтаў і празаікаў. Зараз „Белавежа" гуртуе звыш 30 дзейсных літаратараў. Творы „белавежцаў" друкуюцца на старонцы „Белавежа" ў „Ніве" і ў календарах. У бягучай кадэнцыі была выдадзена толькі адна кніжка — „Пожня" Васіля Петручука. Прычынай гэтага з'яўляецца недахоп фінансавых сродкаў у бюджэце Таварыства. Гэтая сітуацыя пагражае ўстрыманнем выдавецкай дзейнасці і занападам беларускага літаратурнага руху.

— ✱ —

Беларускае грамадска-культурнае таварыства многа месца ў сваёй працы адводзіць справе беларускага музея. Наша Таварыства стараецца як мага больш дапамагаць камітэту. Дзеячы БГКТ папулярызуюць ідэю пабудовы музея, праводзяць зборку грашовых сродкаў і экспанатаў.

— ✱ —

Стан навучання беларускай мовы ў пачатковых школах і двух ліцэях (у Гайнаўцы і Бельску) прадстаўляюцца наступна:

Год навучання	Пачатковыя школы: лік школ	Пачатковыя школы: лік вучняў	Лік вучняў у ліцэях
1984/85	54	3.668	600
1985/86	53	3.685	590
1986/87	60	3.743	643
1987/88	57	3.691	635

— ✱ —

Настаўнікі і вучні на ўроках беларускай мовы адчуваюць недахоп падручнікаў і дапаможнікаў. У кантактах з асветнымі ўладамі БГКТ заўсёды патрабуе змены гэтай сітуацыі. У мінулым годзе была надрукавана новая праграма навучання беларускай мовы і выйшаў падручнік для III класа „Зярняткі" аўтарства Л. і М. Гайдукоў. Ад 1 верасня 1988 г. павялічана колькасць урокаў беларускай мовы да 4 у тыдзень (было 3).

— ✱ —

У гісторыі польска-беларускіх узаемасувязей ёсць многа імён і фактаў, вартых трывалага ўвекавечання. ГП выступала ў адпаведныя ўстановы з прапановамі прысвоіць імёны слаўных беларусаў назвам вуліц. У Беластоку цяпер ёсць вуліцы: Я. Купалы, Я. Коласа, В. Сакалоўскага, С. Прытыцкага, Б. Тарашкевіча; у Бельску-Падляшскім — Я. Касцюшэвіча.

— ✱ —

Беларускія радыёперадачы завалвалі ў нашым асяроддзі вялікую папулярнасць, а слухачы патрабуюць павелічэння часу іх эмісіі. БГКТ рабіла захады, каб павялічыць перадачу да гадзіны ў тыдзень, але пакуль што без выніку.

— ✱ —

Новыя ўлады павінны звярнуць найбольшую ўвагу на тыя галіны дзейнасці, якія дагэтуль знаходзіліся ў стане застою. На нашу думку, да такіх галін належаць перш за ўсё:

— большая, чым дагэтуль, актыўнасць у папулярызацыі ідэі падпіскі на „Ніву", продажы календароў і іншых выданняў БГКТ,

— пашырэнне супрацоўніцтва з БССР, асабліва ў форме арганізацыі экскурсій членаў БГКТ у Савецкую Беларусь,

— наладжванне шырэйшых кантактаў з беларускай прагрэсіўнай эміграцыяй на Захадзе,

— інтэнсіфікацыя зборy фінансавых сродкаў і экспанатаў для Беларускага музея ў Гайнаўцы.

„Дзеду, ідзі да абеду“

Дзяды — гэта славянскі народны памінальны абрад, які сваімі карэннямі сягае часоў далёка дахрысціянскіх. Паходзіць ад усходнеславянскага звычаю трызны, гэта значыць заключнай часткі пахавальнага абраду, у якой былі ваенныя гульні, спаборніцтвы і ўрачыстая вячэра. Пазней ускладніліся звычаямі хрысціянскімі, але ніколі не патрацілі да канца свайго народнага абраду. І элементы яго відаць да сённяшніх дзён. Як у ніводным іншым абрадзе, у Дзядах захаваліся звычаі язычаскія. Хрысціянская абраднасць з'яўляецца ў гэтым выпадку толькі абалонкай, якая ёсць рэзкім прыкладам на падпарадкоўванне язычаскіх звычаяў новай рэлігіі.

У залежнасці ад мясцовасці Дзяды спраўляліся тры, чатыры, а нават і болей разоў у год. Але, як правіла, — вясною і ўвосень. Да найбольш вядомых адносяцца Дзяды змітраўскія, што адбываліся ў суботу перад змітраўскім днём (26 кастрычніка паводле старога стылю) і пасля.

Звычай гэты быў стары і надта пашыраны ў народзе. Хрысціянская рэлігія не магла ліквідаваць яго дарогай забароны, хаця старанні ішлі ў гэтым напрамку і то моцныя. Вырашылі тады ў канцы X стагоддзя стварыць адзін памінальны дзень, вызначаючы яго на дзень 2 лістапада. Пашырэнне ў народзе гэтага памінальнага дня надобра пачалося ў другой палавіне XI стагоддзя, пасля падзелу касцёла на Заходні — рымска-каталіцкі і Усходні — праваслаўны (1054). І калі касцёл каталіцкі тысячы год змагаўся з абрадам Дзядоў, зводзячы яго да аднаго дня, то праваслаўная царква пакінула сваім веравызнаўцам у пэўным сэнсе волю. Таму і абраднасць гэтая захавалася паўнейшаю ў асяроддзі праваслаўным, чым каталіцкім. Па сённяшні дзень існуюць у праваслаўнай царкве памінальныя суботы. Гэта ж не што іншае, як прадаўжэнне Дзядоў, якія адбываліся — таксама ў суботы перад пастамі: Піліпаўкай, Пятроўкай, Спасаўкай і Вялікім.

Бытавала перакананне, што душа памёршага жыве і таксама патрабуе дзеля свайго існавання неабходных прылад і ежы. Таму, каб аблегчыць ёй быт, складалі ў магілу разам з памёршым тыя прылады, якімі карыстаўся чалавек пры зямным жыцці. У выпадку старшыні нейкага роду спальвалі на кастры разам з памёршым і яго служку. А жывыя верылі, што душа адышоўшага няраз наведвае сваю сялібу і хату, якімі часта апякуецца. Каб не разгнявіць яго і абяспечыць сабе гэтай апекай, і адбываўся гэты памінальны рытуал. У Беларусі бытавала перакананне, што кожны дом мае свайго духа, які ўсё роўна, што сторож, сочыць за яго дабрабытам. Называлі яго „дамавіком“ і верылі, што жыве ён у каморы або пад печчу. Выходзіць адтуль у дзень Дзядоў, каб прыняць удзел у супольнай вячэры, а дакладней кажучы, каб яе распачаць, і нават паблагаславіць. Таму ў знак пашаны дарогу ад каморы да стала засцілалі белым палатном і ставілі яму найлепшую ежу. У асноўным было гэта малако.

У свята Дзядоў вячэра была багатая і гаманлівая. Рыхтавалі не менш сямі-дзевяці страў. Раней, чым яе пачаць, гаспадар наліваў першую чарку гарэлкі і са словамі: „Будзь здаровы, дзеду“ выліваў за акно. Пасля гэтага кожны член сям'і выпіваў тройчы, закусваючы блінам. Выкідалі за акно таксама першую лыжку стравы. Было гэта свайго роду запрашэнне на супольную вячэру. Тым больш, што пры гэтай дзейнасці гаварылі: „Дзеду, ідзі да абеду“. Пасля гэтага наступала выкліканне памёршых. Пачыналі ад бацькі і ад маці, гаворачы, прыкладна: „Адстанавіць стол за бацьку“, „Адстанавіць стол за матку“ і гэтак далей. Прытым кідалі пад стол блін або кавалак нейкага пірага. Пасля ўрачыстага застолля гаспадар браў венік і замятаў, гаворачы: „А кыш, а кыш, душачкі! Каторая старшая і большая — то дзвярыма, а каторая меншая — вокнамі“.

Людзі верылі, што нябожчык ахвотна прыходзіць на памінальныя дні, каб прыняць удзел ва ўрачыстай вячэры і падмацаваць свае сілы. У некаторых мясцовасцях, апрача хатняга сілкавання, насілі ежу на могілкі. Бралі гаршкі з кашаю, у якую ўкладалі лыжку, і ставілі на магіле. Вядомымі былі выпадкі, калі выстаўлялі гаршкі за вокны. Часткова захаваўся гэты звычай да сённяшніх дзён. Прыкладна, яшчэ і цяпер у Кленіках, што ў гміне Нарва, на Спаса (19 жніўня) пасля памінальнай службы ў царкве і пасвянчэння магіл сядалі вакол іх да супольнага гасцявання. Найчасцей магіла была сталом і ўсё, што аставалася і крышылася, сімвалізавала ежу для памёршага.

Цяпер, аднак, у асноўным увесь гэты абрад звёўся толькі і выключна да памінання памёршых, якое адбываецца ў царкве пасля ўрачыстага малебна. Як рэліквія з даўняга веравання ў пазазямельнае жыццё памёршых і іх патрэбы захавалася нашэнне на магілы велікодных яек, свянцонай садавіны, крошак з велікоднага стала, часамі калядаванне. А ўся абраднасць колішніх Дзядоў на Падляшшы звялася да лістападаўскага свята памёршых. Абгрунтавана гэта ўмовамі грамадска-гаспадарчага характару. Праўда, факт адраджэння святкавання Дзядоў, зразумела, толькі ў сэнсе этнаграфічным, на Беларусі таксама супадае з лістападам, але гэта факт зусім іншага характару. Гэта проста адраджэнне рытуалу восеньскіх Дзядоў перад Піліпаўкай.

Міхась Шаховіч

Ушанаванне тысячагоддзя хрышчэння Беларусі ў Лондане

1 і 2 кастрычніка 1988 года была праведзена ў Бібліятэцы імя Скарыны ў Лондане міжнародная канферэнцыя на тэму: „Хрысціянства і беларускі народ“.

Арганізатарамі канферэнцыі былі: Беларуская каталіцкая місія ў Англіі, Англа-беларускае таварыства, Згуртаванне беларусаў у Вялікай Брытаніі, Бібліятэка імя Францішка Скарыны ў Лондане.

Ідэя правядзення такой канферэнцыі ўзнікла два гады таму назад. Галоўнай мэтай, якой кіраваліся арганізатары гэтага навуковага мерапрыемства, было імкненне да таго, каб канферэнцыя мела агульнахрысціянскі характар без падзелу на праваслаўных і католікаў, каб прынялі ў ёй удзел даследчыкі з розных краін. І так яно і сталася. Сярод трыццаці даследчыкаў апынуліся прадстаўнікі з Англіі, ЗША, Італіі і Польшчы.

Адкрыў канферэнцыю апостальскі візітатар **Аляксандр Надсон,** які, зрэшты, быў галоўным яе ініцыятарам і арганізатарам. Падкрэсліў ён, што хрысціянства для беларускага народа гэта з'ява не толькі гістарычная, але і актуальная і што яго значэнне мае характар як індывідуальна-чалавечы, так і агульнанацыянальны. Сказаў, што арганізатары не накідвалі дакладчыкам ні тэм, ні формы, ні метадалогіі дакладаў. Кожны з дакладчыкаў меў поўнае права выказваць свае ўласныя погляды і ацэнкі.

Першай дакладчыцай была вядомая перакладчыца беларускай паэзіі на англійскую мову **Вера Рыч.** Яе даклад: „Ісландскія крыніцы аб хрысціянстве на Беларусі“ гаварыў аб вандроўках вікінгаў на Беларусь на пераломе X і XI стагоддзяў. Дакладчыца ахарактарызавала цікавыя лёсы гэтых вандроўцаў па беларускай зямлі. Другі дакладчык **Міхал Гедройць,** навуковы супрацоўнік Оксфарда, прадставіў даклад „Усходняя царква ў Беларусі ад 1300 да 1458 года“. Палажыў ён найбольшы націск на характарыстыку намаганняў многіх прадстаўнікоў як духавенства, так і свецкіх асоб у галіне стварэння незалежнай праваслаўнай царквы ў перыяд Вялікага княства Літоўскага.

Мацей Сякерскі, навуковы супрацоўнік Інстытута Гувэра ў Каліфорніі, прадставіў даклад на тэму: „Каталіцкая контррэфармацыя ў Беларусі — рэлігійны патранат князя Крыстофа Радзівіла „Сіроткі“

Дакладчык усебакова паказаў антырэфарматарскую дзейнасць князя Крыстофа Радзівіла,

(Працяг на стар. 4)

ТЫДЗЕНЬ У БССР

Па слядах палякаў

У верасні г.г. удалося мне здзейсніць тыднёвую творчую камандзіроўку па Савецкай Беларусі. Мой „тыдзень у БССР“ распачаўся 17 верасня ў **Мінску** і закончыўся 24 верасня ў **Гародні.** Усе гэтыя сем дзён да адказу запоўнены былі цікавымі сустрэчамі, павучальнымі назіраннямі і выяўленнем усяго новага, перш за ўсё ў сферы духоўных пераўтварэнняў, што ўзышло на глебе палітыкі перабудовы і яўнасці.

Найлепш было б пачаць расказ пра мой „тыдзень у БССР“ ад першага сутыкнення са сталіцай Беларусі. Я, аднак, рашыў даць першынство прыгранічнай Гародні. Даўным даўно марыў я, каб пабываць у гэтым горадзе, так неразлучна сплеценым з жыццём і творчасцю **Элізы Ажэшка,** але таксама і **Максіма Багдановіча,** і **Васіля Быкава,** і **Аляксея Карпюка,** і **Дануты Бічэль-Загнетавай.** Ніводзін пісьменнік іншай нацыянальнасці не адвёў столькі месца ў сваёй творчасці беларускаму люду, як Эліза Ажэшка. Яе слядамі запоўнены шматлікія шляхі, сцежкі і мясціны Прынёманскага краю.

На жаль, абмежаваны час не дазволіў мне заглыбіцца ў гэтую багатую і складаную праблематыку. Ды і болей гарачыя, так сказаць, надзённыя справы запаланілі маю журналісцкую цікавасць. Гэта перш за ўсё духоўны і культурны пад'ём палякаў, якія здаўна закараніліся на гэтай зямлі. Дзве рэпатрыяцыйныя хвалі — першая пасляваенная і другая — з 1957 года — не ахапілі ўсе польскія сем'і. Многія з іх не захацелі проста пакідаць родных гнёздаў, дзе жылі і паміралі іх дзяды і прадзеды. Таксама, як і нешматлікая частка беларускага насельніцтва, закаранiўшагася на Беласточчыне, не пажадала пасяліцца за ўсходняй мяжой. Аднак, у межах Беларусі не было дагэтуль афіцыйных праяў культурна-асветнага жыцця польскай нацыянальнай меншасці. Больш таго, ніхто гэтай меншасці звычайна не прызнаваў, не заўважаў яе існавання, хаця вядома было, што палякі па колькасці жыхароў састаўляюць трэцюю (за беларусамі і рускімі) нацыянальную групоў-

(Працяг на стар. 6)

Ушанаванне тысячагоддзя хрышчэння Беларусі ў Лондане

(Працяг са стар. 3)

які ўсю сваю энергію скіраваў супроць кальвініцкіх ідэй, якія прапагандаваў яго родны бацька Мікалай Радзівіл Чорны.

Наш даследчык з Беластока Антон Міраповіч (Варшаўскі універсітэт) выступіў з дакладам: „Генезіс і развіццё беларускіх праваслаўных брацтваў XVI і XVII стагоддзяў". Аўтар расказаў аб узнікненні брацтваў на беларускіх землях. Паказаў суадносіны між брацтвамі і развіццём магдэбургскага права ды ўзростам нацыянальнай свядомасці. Падкрэсліў ролю брацтваў у развіцці беларускай культуры і асветы ў XVI і XVII ст.

Джэймс Флін, навуковы супрацоўнік Каледжа Святога Крыжа з Вустэр-Масачусетса прачытаў даклад на тэму: „Жыццё і дзейнасць Язафата Булгака, апошняга уніяцкага мітрапаліта ў Расійскай імперыі". Дакладчык звярнуў увагу на лагодны характар мітрапаліта, які ішоў на кампраміс з царскімі ўладамі. Пры гэтым, аднак, паслядоўна бараніў уніяцкую царкву, якая сталася аб'ектам вострых атакаў з боку царскіх улад.

Арнольд Макмілін з Лонданскага універсітэта, вядомы і заслужаны даследчык беларускай літаратуры, выступіў з дакладам: „Беларуская рэлігійная паэзія ў пачатку XX стагоддзя".

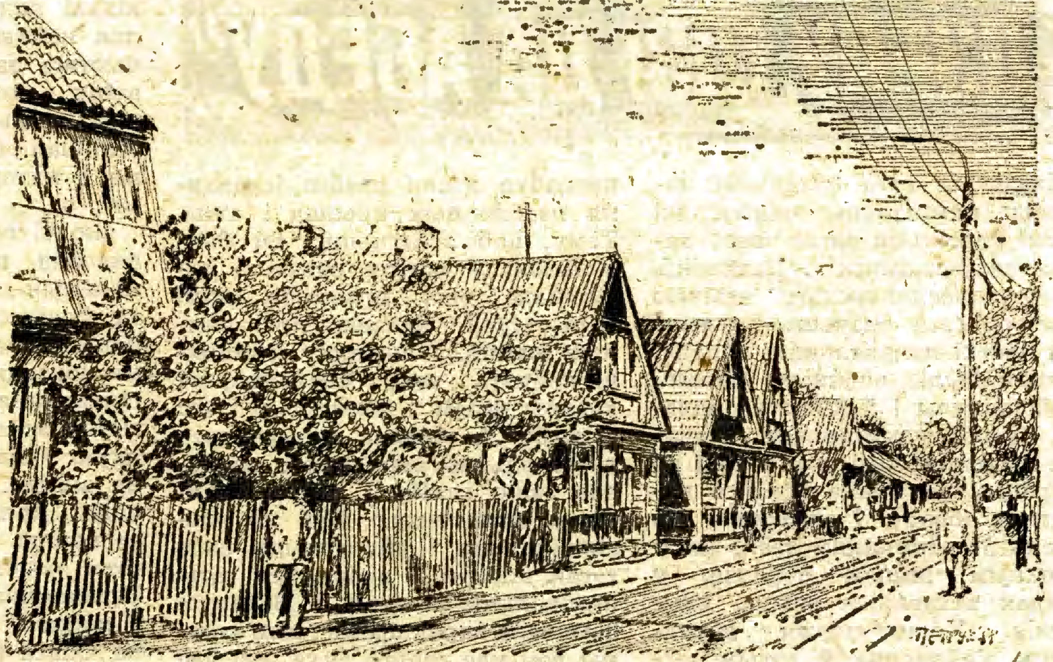
Вучоны прадставіў развіццё рэлігійнай тэндэнцыі ў беларускай літаратуры, пачынаючы ад Ф. Скарыны і А. Рымшы. Ахарактарызаваў таксама рэлігійную плынь у беларускай пісьмовасці XIX стагоддзя. Галоўную ўвагу звярнуў на перыяд „Нашай Нівы" і асабліва на творчасць ксяндзоў: Зязюлі, Сваяка, Быліны, Адважнага.

Мікола Давідзюк, навуковы супрацоўнік Мастацкай акадэміі ў Лодзі, прадставіў даклад на тэму: „Спробы беларусізацыі праваслаўнай царквы ў Польшчы ў 1919—1939 г.г.". Аўтар звярнуў увагу на вельмі складаную тагачасную грамадска-нацыянальную сітуацыю, якая дэтэрмінавала рэлігійнае жыццё. Заняўся таксама паказам непаслядоўнасці тагачаснай праваслаўнай іерархіі ў трактоўцы ідэі беларусізацыі царквы.

Мікола Іваноў, навуковы супрацоўнік Вроцлаўскага універсітэта, выступіў з дакладам: „Каталіцкая царква ў Савецкай Беларусі ў 1921—1939 г.г.". Дакладчык звярнуў увагу на выключна неспрыяльныя ўмовы дзейнасці касцёла пасля рэвалюцыі. Прывёў шматлікія факты, якія сведчылі аб праграмным нішчэнні як каталіцкага духавенства, так і касцёльных

(Працяг на стар. 6)

Свойскія малюнкі

Стары Беласток, вул. Грунвальдская. Мал. У. Петрука

Аб выстаўцы Лявона Тарасэвіча

10 верасня 1988 года ў Гародні адкрылася выстаўка карцін беларускага мастака з Беласточчыны Лявона Тарасэвіча (Лёніка).

Рэпрадукцыі некаторых яго твораў я бачыў у „Ніве". І вось — сустрэча ў натуры. Напісанае Лявонам Тарасэвічам незвычайнае для ўспрымання адразу, мусіш добра задумацца, адысці ў думках далёка ад канкрэтных звычайных прадметаў.

Мастак малюе не выявы людзей, жывёл і раслін, а, можна сказаць, бачыць з'явы вакол сябе, у прыродзе. Асабліва Л. Тарасэвіч добра бачыць святло і цень у зімовым лесе, але ўжо напрадвесні, калі канчаецца заміранне ў прыродзе і снег абсядае вакол ствалоў дрэваў і галінак кустоў. Балюча ўражвае колер пнёў суцэльна спілаванага альховага лесу на бацькаўшчыне, складана бачыцца прасторавая змена ў птушыным статку, сінявата-халоднымі адценнямі іграе намаляваны на сцяне выставачнай залы разлом вялікага каменя.

Многія свае карціны мастак паказаў прысутным на каляровых слайдах.

Адбылася цікавая сустрэча з мастацтвам у нетрадыцыйнай абстрактнай выяве.

Яшчэ больш цікавым было знаёмства з самім мастаком Лявонам Тарасэвічам, яго ўласным бачаннем свету.

Прыемна ўразіла і тое, што мастак добра гаворыць па-беларуску з ужываннем нашага прыгродзенскага дыялекту, не саромеецца сваёй мовы, выказвае на ёй па-філасофску глыбокія думкі аб жыцці і душы чалавека. Гэта добры ўрок гродзенскім мастакам і іншым людзям. Радуе, што на кожнай беларускай ніве наперакор адміністрацыйным межам і грознай навале цяперашняй дэнацыяналізацыі беларусаў вырастаюць яшчэ такія людзі і таленты, як Лявон Тарасэвіч. Хочацца пажадаць яму далейшых поспехаў і як мастаку з Польшчы і як беларускаму мастаку ў Беластоцкім краі, каб ён і надалей любіў сваю Бацькаўшчыну.

Міхал Адамік

Наша пошта

Алесь Гуркоў з Мінска, старшыня эка-патрыятычнага клуба „Світанак", піша:

„Не так даўно да нас трапіў 5-ы нумар польскага часопіса „Kontrasty" за 1987 год з артыкулам Міхася Шаховіча „Беларуская школа". Факты, што выкладзены ў артыкуле, пра становішча, у якім апынулася беларуская мова, скаланулі нас да глыбіні душы. Размова ідзе пра Агульнаадукацыйны ліцэй імя Браніслава Тарашкевіча з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім. (...) У склаўшыхся варунках на пасяджэнні клуба было вырашана сабраць бібліятэчку беларускай кнігі для ліцэя і даслаць у Бельск-Падляшскі.

Але хутка высветлілася, што зрабіць гэта не так проста. (...) Мы спадзяемся, што давераныя асобы з рэдакцыі „Ніва" альбо Беларускага ліцэя ў Бельску-Падляшскім пры нагодзе знаходжання ў Мінску забяруць сабраную літаратуру"...

Ад рэдакцыі: Ад імя настаўнікаў і вучняў Беларускага ліцэя ў Бельску-Падляшскім выказваем шчырую падзяку за сабраныя кнігі. Дырэкцыя ліцэя наладзіць з вамі пісьмовы кантакт у гэтай справе.

Беларусы маюць натуральнае права

(Працяг са стар. 1)

ло гэта ў 1977 годзе, калі яны разам з жонкай рушылі на веласіпедах у падарожжа па ўсходніх раёнах Польшчы. Праязджалі яны тады праз Сямяцічы, Гайнаўку, Белавежу. Яны сустрэлі тут незвычайную гасціннасць і сардэчнасць, шчырасць і даверлівасць. Гэта іх запалоніла. Потым кожныя канікулы праводзілі на гэтай зямлі, бывалі ў Гайнаўцы, Кляшчэлях, Сямяцічах, Мілейчыцах і іншых мясцовасцях. Акрамя чыстай зямлі і паветра, сардэчных адкрытых людзей, іх захапіў незвычайны дар нашых людзей сужыцця з прыродай. „Тут час як бы непатрэбны, ён на тое, каб прамінаў, — гаворыць прафесар. — Усё гэта не мае параўнання з іншымі рэгіёнамі Польшчы. І толькі ўжо цяпер, будучы жыхаром гэтай зямлі, я бачу і непакой тутэйшых людзей, і іх недаверлівасць да розных спраў. У гэтым, лічу, праяўляецца гісторыя гэтай зямлі, тыя змены і паходы, якія пераваньваліся праз яе ў розны час, яе бурлівыя дзеі. Тут перамяшаліся групы і народы, культуры і мовы."

Нам хацелася ведаць, што мяркуе прафесар аб тым, аб чым няраз гавораць — аб нейкім недахопе дзяржаўнага інстынкту сярод беларусаў, што не стварылі яны сваёй дзяржавы, што не маюць моцнай нацыянальнай свядомасці. Чаму?

Пытаннем на пытанне адказаў наш размоўца: „А ці беларусы мелі рэальны шанц на ўласную дзяржаву? У далейшым аднак прыпомнім Вялікае княства Літоўскае, якое фактычна было беларускай дзяржавай. Беларусы ўвайшлі ў гэтую дзяржаву, — гаворыць прафесар, — са сваёй вялікай культурай, пісьменнасцю і апанавалі яе. То ж усе дзяржаўныя дакументы пісаліся па-беларуску. Значыць, калі я жыхар Вялікага княства Літоўскага і маю ў гэтай дзяржаве правы, значыць гэта мая дзяржава. Толькі што ў цяперашні наш час мы глядзім на гэты гістарычны факт праз баласт навейшых прывычак і скрыўленняў. І яшчэ адна важная справа: ніхто дагэтуль не сказаў аб ролі беларусаў у стварэнні дзяржаўнасці літоўскай і польскай. Беларусы для беларусаў будавалі на гэтай зямлі палацы і замкі, культурныя каштоўнасці. Але здабыткі іхнія зрасліся з гісторыяй і культурай Польшчы. Трэба ўзняць праблему, чаму гэтая гістарычная роля беларусаў не функцыяніруе ў свядомасці саміх беларусаў. Кожны паляк мае чым ганарыцца. Калі ж даходзіць да беларуса, каб і ён пахваліўся паўсюдна акцэптаванымі фактамі сваёй гісторыі і культуры, тады клёпс."

Мы спадзяемся ўсё ж-такі, што прафесар нейкім чынам паспрабуе высветліць гэтыя факты. Ён сказаў нам на гэта: „Я ўжо застары, каб змяняць зацікаўленні. У гістарычнай навуцы так вядзецца, што каб аб праблеме гаварыць з поўнай адказнасцю, трэба некалькі гадоў навукі, пазнавання, даследавання, чытання і гэтак далей. Трэба мець на акрэсленую тэму вялікую навуковую эрудыцыю.

У Белавежскім лесе сёлетній восені быў вялікі ўраджай апенек. Белавежская ГС ужо другі год купляе апенькі і на месцы ў сябе варыць іх, потым закупорвае ў бочкі і прадае за дэвізы за граніцу — найбольш цяпер высылалі ў ФРГ і Францыю.

Пра апенькавае жніво ў пушчы расказвае Юрка Пекач, малады солтыс белавежскай вёскі Падаляны. (Падаляны афіцыйна лічацца вёскай, фактычна ж гэта частка ўжо Белавежы).

Юрка таксама быў наняўся на варэнне апенек у ГС і з яшчэ трыма мужчынамі працавалі начамі, бо такая патрэба: тое, што людзі за дзень назносяць, трэба за ноч упарадкаваць. Была адна ноч у Белавежскай ГСе, што аж 3 тоны 200 кг знеслі людзі апенек і варшчыкі працавалі ад сёмай вечара да сёмай раніцы, каб усё перарабіць, як трэба. Тэхналогія варэння апенек складаная: найперш аж два дні грыбы стаяць у салонай вадзе, потым іх палошчуць і зноў заліваюць большай колькасцю салянкі, пасля наступных трох дзён яшчэ раз заліваюць і вараць. Бочкі змяшчаюць па 180 літраў — у кожнай па 100 кілаграмаў вараных грыбоў. Зварылі ў Белавежскай ГС 250 бочак смачных і здаровых белавежскіх апенек.

Было 5 пунктаў прыёму апенек: на Падалянах, Грудках, Будах, Тэраміскіх і Пагарэльцах. Найбольш сабралі людзі ў Будах.

Прыемнага апетыту тым, хто будзе есці.

(вв)

ДОБРЫ, АЛЕ ДА ЧУЖЫХ

У сераду раніцай ехала я цягніком у Гайнаўку. У купэ вагона ўвайшла знаёмая жанчына, твар у якой быў у адных сіняках.

— Што гэта з вамі? Карова вас так — рагамі?

— Якая карова! — махнула рукою жанчына. — Гэта ж мужык мой так дагадзіў мне...

— Што вы кажаце? А я думала, ён у вас добры.

— Ёсць, можа, добрыя, але не ў мяне, — мала не заплакала яна. — Цяпер не вельмі і пачуеш, каб у якой бабы быў добры мужык. І мой лайдак. Мушу цярпець, бо і куды я магу пайсці ад яго? І дзяцей шкада. Спачатку думала: будзе старэць, то і розуму яму прыбудзе. Бачу, што з гадамі чалавек робіцца дурнейшым, больш нервовым, гарачым на кулакі. Мой мужык заядае мяне за кожную пакупку: куплю што-лень у дом, і грызня гатовая! І нікому выжаліцца нельга. Скажы што суседцы, то і абсмяе цябе потым, за тваімі плячыма і перад чужымі. Маці адна толькі выслухае і па-людску зразумее...

Я, здзіўленая пачутым, маўчала. Пасля кажу:

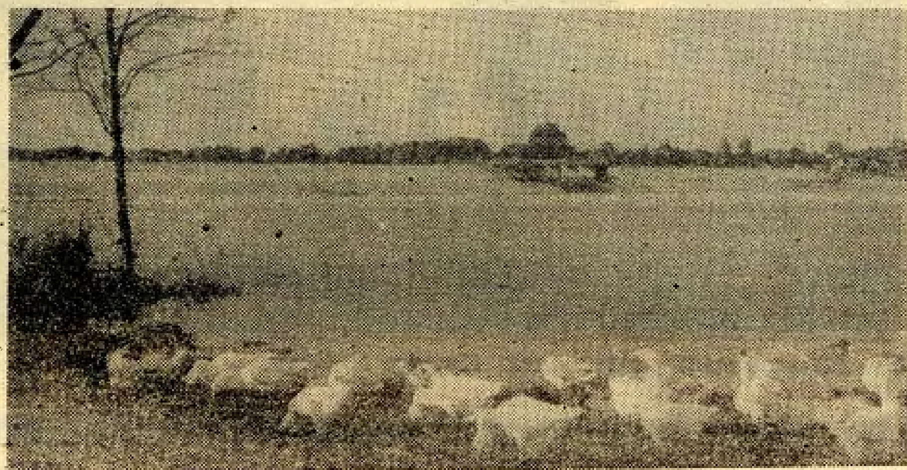
— А я думала, што ваш муж надта добры: і прывітаецца, і жарт скажа, і пра здароўе даведаецца...

— Агаў, усе яны такія добранькія з чужымі жанкамі, а як да сваіх баб адносяцца дома, аднаму Богу вядома.

— А ведаеце, — загаварыла жанчына. — Ён надаў мне так за тое, што я дачцэ катлету ўсмажыла. Дачка наша жыве і працуе ў горадзе, прыязджае да нас, старэючых ужо, дапамагаць у полі. І мужык мой не дае мне права даць ёй акуратна паесці, калі яна ў нас. Зусім адзічэў, падла старое! Усё тыя грошы хавае і хавае. Нават малака бутэльку якую не магу купіць... Сын у нас яшчэ ёсць, у прафесійную школу ходзіць. І я пайду хіба на работу ў горад, за краўчыху стану, сыну школу дапамагу закончыць, а да мужыка больш не вярнуся, няхай адзін там сабе правіць ды камандуе. Была маладою, працавала рук не пакладаючы, з малымі ў полі ці на сенаванне валачылася, пот вочы заліваў, то цяпер, пад старасць, такая плата за гэта ўсё, — цяжка наракала жанчына.

Яна гаварыла пра сваё жыццё і нічога добрага ў ім не бачыла: бяда з бядою! А я думала аб тым, што, відаць, аніякая палітыка і грамадскі лад не ліквідуюць жаночае нядолі. Мы, жанчыны, заўсёды будзем пакрыўджанымі. Ад вякоў так было, і так застаецца. Вечны канфлікт мужчыны з жанчынаю.

Аўрора

Семяноўскае мора. *Фота Я. Целушэцкага*

З ДРУКУ

KONFERENCJA PRASOWA RZECZNIKA RZĄDU

Ben Scotland — Radio Polonia: Czy może Pan powiedzieć Panie Ministrze, jakie ostatnio stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Polsce?

Jerzy Urban: W dzisiejszej gazecie widziałem np. informację o Towarzystwie Miłośników Lwowa — powiedział rzecznik. **W sierpniu i we wrześniu zarejestrowano w sumie ponad 20 różnego typu m.in.: Radę Autorów, Producentów i Dystrybutorów Programów Audiowizualnych, Krajowy Związek Weteranów Pracy, Międzynarodowe Towarzystwo Górników-Esperantystów, Kluby Inteligencji Katolickiej w Pile i Gdańsku, Lubelskie Stowarzyszenie Chrześcijańskie „Pojednanie", Towarzystwo Przyjaźni Łazienek, Polskie Stowarzyszenie „Czas i Rekreacja", Związek Akademicki „Młoda Polska". Obecnie rozpatrywane są następujące wnioski o rejestrację:** Liga Akademicka Uniwersytetu Warszawskiego, **Białoruskie Stowarzyszenie Studentów**, Towarzystwo Przyjaźni Uniwersytetu Śląskiego, Patronackie Stowarzyszenie Penitencjarne, Stowarzyszenie Edukacyjne — Wrocławskie i Małopolskie, Stowarzyszenie Sybiraków, Stowarzyszenie pn. „Akademia Wiedzy Seksuologicznej". Natomiast nadal nie dokonano rejestracji Warszawskiego Towarzystwa Gospodarczego i Wielkopolskiego Towarzystwa Gospodarczego, mimo iż dawno mówiłem o tej sprawie z optymizmem. Sprawę rejestracji hamuje fakt, że w projektach statutów tych towarzystw przewiduje się działalność gospodarczą. Jest to sprzeczne z obecnym prawem o stowarzyszeniach. Istnieje więc przeszkoda prawna na drodze do rejestracji. Zarejestrowano też Klub Polityczny „Dziekania".

„Rzeczpospolita" Nr 239 z dnia 13.10.1988.

Са свайго боку я меў планы стварыць у Беластоку Інстытут даследавання Усходу. Інстытут гэты меў бы тры напрамкі сваёй дзейнасці: 1) быў бы цэнтрам дакументацыі; 2) вёў бы навуковыя доследы — гістарычныя, моўныя, сацыялагічныя, этналагічныя і 3) рыхтаваў бы экспертызы гэтай зямлі, на якой жывуць людзі розных нацыянальнасцей, рэлігій, моў, традыцый".

На жаль, з інстытутам не выйшла. Ваяводскія ўлады, праўда, падтрымалі прафесара Сэрчыка ў гэтай ініцыятыве, але застраў праект у Варшаўскім універсітэце. Цяпер самым важным прафесар лічыць справу ўласнага універсітэта ў Беластоку і за гэта ён гатоў змагацца ўсімі сіламі.

Прафесар Сэрчык — прыхільнік шырокіх гістарычных работ, а не толькі сцісла рэгіянальных. Ён выказаў цікавую думку, што можна было б арганізаваць калектыў гісторыкаў, маладых, якія заняліся б напісаннем гісторыі Вялікага княства Літоўскага ад уніі да падзення Польскай дзяржавы. Для такіх тэмаў трэба разбуджваць амбіцыі маладых, дваццацігодкаў, падсоўваць вялікія тэмы. Толькі такім чынам змогуць вырасці сапраўдныя здольныя гісторыкі.

Ці прафесар мог бы разбудзіць беларускіх гісторыкаў, арганізаваць і выхаваць новыя кадры, якія заняліся б такімі вось тэмамі? На гэта прафесар сказаў: „Я ўжо бачу зацікаўленне людзей тэмай. На мой семінар прыходзіць многа асоб з беларусаў, зацікаўленых гісторыяй Беларусі. Тэмы, якія яны ўзнімаюць цяпер, маюць пакуль рэгіянальны характар. Я буду старацца пашыраць іх гарызонты і ствараць адпаведную навуковую атмасферу працы. Бо не ў тым справа, каб Сэрчык рабіў гісторыю Беларусі, але каб самі маладыя беларусы гэта рабілі. І я адчуваю сябе за гэта адказным".

У шырэйшым аспекце грамадска-палітычнай дзейнасці прафесар інфармуе нас: „Я хачу дабіцца, каб паўстаў клуб беларускіх радных. У гэтай справе я ўжо склаў прапанову на кансультацыйным канвенце пры старшыні ВРН, і гаварыў пра гэта на многіх іншых сустрэчах. Але з беларускіх дзеячоў ніхто дагэтуль не адазваўся, не падтрымаў ініцыятыву, не сказаў, што гэта важна і патрэбна. Дык што, толькі я маю для беларусаў старацца? Больш адвагі, людзі! Я дэкларую дапамогу, але не адчуваю падтрымкі. І Зенюк, і Баршчэўскі казалі, што хочуць са мной сустрэцца, але дагэтуль мы не сустрэліся. Ці, можа, я сам павінен запрасіцца на каву ў БГКТ?"

Прафесар Сэрчык рыхтуе другое выданне „Гісторыі Украіны". Цалкавіта перапрацаваў савецкую частку гэтай кнігі, якая займае адну пятую ўсяго твора. Нам вядома ўсім, што „Асалінэум" выдала і „Гісторыю Беларусі" праф. М. Космана. І гэтая наша кніжка ўжо недаступная ў продажы. Таксама вельмі патрэбнае яе другое выданне. Мяне цікавіла, як дайшло да другога выдання „Гісторыі Украіны". Аказваецца, вялікую ролю ў гэтым адыгралі чытачы. Яны пісалі лісты ў выдавецтва і да аўтара, званілі, дамагаліся. У такой сітуацыі выдавецтва звярнулася да прафесара Сэрчыка з просьбай падрыхтаваць другое выданне. З гэтага такая вось навука выплывае — час ужо і беларусам дамагацца другога выдання „Гісторыі Беларусі".

— Вы, прафесар, разумееце, што беларуская нацыянальная меншасць у Польшчы патрабуе большай арганізаванасці, большай увагі і зацікаўлення з боку таксама палякаў. І асабліва гісторыкаў.

— Таму я і заняўся гэтым. Якраз таму, што патрэбна тут дапамога. Я не магу прайсці спакойна міма, калі патрэбна дапамога, не магу адмовіць тым, хто хоча маёй дапамогі. Я хачу, каб Беластоцкая зямля сталася важкім фактарам для ўсяе Польшчы. А вядома, што так, як дагэтуль, гэтая частка краіны вымагае моцнай матэрыяльнай падтрымкі, бо яна ўсё яшчэ пакрыўджана з боку рэшты краіны. Сам Беласток павінен адыграць вялікую ролю ў паўночна-ўсходнім рэгіёне. А горад не мае свайго акрэсленага характару. Я бачу Беласток як выдатную сталіцу паўночна-ўсходніх крэсаў Польшчы. Я хачу, каб мяне тутэйшыя людзі заакцэптавалі, прынялі як свайго. Я прыехаў сюды не на нейкі час, я хачу тут быць да канца жыцця. Хачу, каб усе паверылі, што мой адзіны інтарэс тут — служыць гэтай зямлі.

Запісала Вера Валкавыцкая

УШАНАВАННЕ ТЫСЯЧАГОДДЗЯ ХРЫШЧЭННЯ БЕЛАРУСІ У ЛОНДАНЕ

(Працяг са стар. 4)

будынкаў і маёмасці. Рэпрэсіі нярэдка датычылі і шырокіх колаў веруючых каталіцкага веравызнання.

2 кастрычніка з дакладамі выступілі А. Баршчэўскі, Я. Мойсік, Гай Пікарда, Т. Бэрд, У. Чарняўскі.

Аляксандр Баршчэўскі, навуковы супрацоўнік Варшаўскага універсітэта, выступіў з дакладам: „Беларускія рэлігійныя праблемы на старонках часопіса „Przegląd Wileński". Дакладчык падкрэсліў, што „Przegląd Wileński" на працягу ўсяго свайго існавання праяўляў паслядоўна дэмакратычны падыход да беларускіх нацыянальных і грамадскіх спраў. Гэты дэмакратызм праявіўся таксама ў інтэрпрэтацыі беларускіх рэлігійных праблем і асабліва пытання беларусізацыі праваслаўнай царквы і каталіцкага касцёла.

Наш зямляк **Янка Мойсік**, супрацоўнік беларускай секцыі Ватыканскага радыё, прадставіў даклад „Сорак гадоў беларускага рэлігійнага радыёвяшчання з Ватыкана". Даў ён аналіз галоўных напрамкаў беларускіх перадач, звярнуў увагу на іх сувязі з нацыянальнай праблематыкай, ахарактарызаваў таксама найбольш заслужаных для беларускіх перадач аўтараў.

Гай Пікарда, па прафесіі адвакат, па паходжанню француз, які жыве ў Англіі, ужо многа гадоў займаецца беларускай царкоўнай музыкай. Дакладчык вывучыў беларускую мову і досыць свабодна ёю паслугоўваецца. У сваім дакладзе „Беларуская царкоўная музыка XX ст." заняўся творчасцю такіх кампазітараў, як Куліковіч, Равянскі, Туранкоў. Бадай што найбольшую прыхільнасць з боку слухачоў выклікалі разважанні Пікарды аб уплыве беларускай народнай музыкі на музыку рэлігійную. Атракцыйнасць даклада паглыблялі прыгожа выкананыя Пікардам песенныя куплеты.

Томас Бэрд, навуковы супрацоўнік Нью-йоркскага гарадскога універсітэта (ЗША), які не так даўно ўдзельнічаў у міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай трыццацігоддзю „Белавежы", і пры гэтай нагодзе ўнёс у фонд пабудовы Беларускага музея сто долараў і 90 000 злотых у фонд пабудовы Беларускага ліцэя ў Гайнаўцы, прачытаў даклад „Беларуская праваслаўная царква сёння", у якім заняўся рознымі аспектамі беларускай рэлігійнай рэчаіснасці.

Апошнім аратарам быў слаўны ксёндз з Вішнева (БССР) **Уладзіслаў Чарняўскі**, які на

(Працяг на стар. 7)

ДАЖЫНКІ Ў ЗБУЧЫ

Збуч — вялікая і гаспадарная вёска ў Чыжоўскай гміне. Людзі тут клапоцяцца не толькі пра асабістыя, але і пра грамадскія справы. Дзякуючы іх працы і пры дапамозе гмінных улад многае ў вёсцы змянілася. Такім чынам праведзены быў водаправод, заасфальтавана вуліца. Заслуга ў тым Славаміра Галёнкі, солтыса і гаспадара мясцовага клуба. Вёсцы дапамагае таксама мясцовы калгас (РСП).

З гэтай прычыны сёлетнія гмінныя дажынкі адбыліся ў Збучы. Святкаванні пачаліся дажынкавым карагодам. Надзя Магрук са Збуча і Вітальд Каліноўскі — старшыня тутэйшай РСП, якія былі старастамі, і іх асістэнты: Надзя Пліс і Васіль Герасімюк уручылі прыгожы бохан хлеба з сёлетняга ўраджаю старшыні ГРН Сяргею Насковічу. Начальнік гміны Васіль Новік узнагародзіў самых выдатных гаспадароў дыпломамі.

Мастацкую частку распачалі вучні са школы ў Кленіках. Затым песняй „Люблю наш край..." пачаўся канцэрт беларускага калектыву „Чыжоўцы" з Чыжоў. Спявалі з імі Крыся Якімюк з Гайнаўскага белліцэя і Уля Карзуновіч — першакласніца з чыжоўскай школы. Выступалі таксама „Беларусачкі" з Дашоў, танцавальная група з Сакоў, „Незабудкі" з Курашава і Пятро Юшкевіч з часткай дубінскай капэлы.

У час дажынак праводзіліся спартыўныя гульні, наладжаны быў кніжны кірмаш і выстаўка пладоў, а мясцовы ГС забяспечыў піражнае і напіткі.

У падрыхтоўку святкаванняў уключыліся многія мясцовыя арганізатары. Словы падзякі належацца Францішцы Каліноўскай, якая выканала дажынковую дэкарацыю, жанчынам з КГВ у Збучы і яе старшыні Ірыне Раманюк, а таксама артыстам-самадзейнікам. Дзякуючы ім дзень 11 верасня быў важным днём, днём ушанавання сялянскай працы і святам беларускай песні.

Юрка Якімюк

Фота Славаміра Галёнкі

З „Чыжоўцамі" выступае Крыся Якімюк.

ПА СЛЯДАХ ПАЛЯКАЎ

(Працяг са стар. 3)

ку насельніцтва БССР. Паводле перапісу з 1970 года („Бел. сав. энцыкл.", т. 12, с. 61) палякамі ў межах Беларусі прызнала сябе 382.600 чалавек.

На шчасце, настаў час перабудовы і яўнасці. Калі ўсе справы пайшлі па-новаму, дык і, зразумела, не магла не ўсплысці на паверхню таксама і праблема польскай нацыянальнай меншасці ў Савецкім Саюзе. Польскія газеты і журналы запоўніліся рэпартажамі і допісамі аб Вільні, Коўне, Львове і аб іншых савецкіх гарадах. Сам Войцех Ярузельскі палічыў, што правадыру ПНР неабходна наведаць Вільнюс, а прымас Юзаф Глемп, везучы аграмадны крыж у Катынь, правандраваў Беларусь, быў афіцыйным госцем мітрапаліта Беларусі Філарэта, спыняўся таксама і ў Гародні, дзе для сваіх брацця і сёстраў па веры асабіста адслужыў урачыстае набажэнства. Ураджанні ад гэтай пабыўкі глыбока закараніліся ў сэрцах многіх гродзенцаў, аб чым я меў аказію пераканацца асабіста ў час маёй кароценькай пабыўкі ў гэтым горадзе.

Праўда, тады ўжо ў Гродне, у рамках абласнога аддзялення Беларускага фонда культуры распачало дзейнічаць **Польскае культурна-асветнае таварыства** імя Адама Міцкевіча, якое зараз узначальвае **Тадэвуш Гавін**. Дарога да яго прабівалася мазоліста. Спатрэбілася больш года часу настойлівых намаганняў, каб улады ў Гродне прыхіліліся да патрабаванняў тамашніх палякаў. Тадэвуш Гавін прасіў мяне, каб адзначыць:

— У гэтай справе абавязаны мы ўдзячнасць і пашану Аляксею Карпюку.

Што вядомы беларускі пісьменнік, ды наш зямляк **Аляксей Нічыпаравіч Карпюк**, мае нейкае дачыненне да польскай справы на Гродзеншчыне, мяне не здзівіла. Я ўжо ведаў, што ён з'яўляецца аўтарам двух лістоў па гэтай справе, накіраваных Генеральнаму сакратару ЦК КПСС **М. С. Гарбачову**. Абодва гэтыя лісты паказаў ён мне асабіста і дазволіў пакарыстацца імі ў „Ніве". Першы ліст Аляксей Карпюк напісаў 29 красавіка 1987 года. У ім ён апісваў незавідное становішча польскай нацыянальнай меншасці ў Гродне і Гродзенскай вобласці ды наогул у Беларусі.

„... *На тэрыторыі Гродзенскай вобласці па афіцыйнай статыстыцы пражывае 26,7 працэнта палякаў (на 1,1 мільёна насельніцтва), а ва ўсёй Беларусі — больш за 400 тыс. чалавек...*" — сцвярджае Аляксей Нічыпаравіч у сваім лісце і далей спасылаецца ён на развязку нацыянальнага пытання беларусаў, пражываючых у Польшчы, ды паведамляе:

„... *Адразу пасля вайны ў Гродзенскай вобласці існавалі польскія школы, але цяпер нават надпісы пад экспанатамі пісьменніцы Элізы Ажэшка (помнік яе з маленькай экспазіцыяй упрыгожвае цэнтр Гродна) гучаць толькі на рускай і беларускай мовах, а зрабіць іх яшчэ па-польску нам не дазволілі. Увогуле гэтая тэма да сёння лічыцца табу...*"

Сам пісьменнік скромна прыніжае свае заслугі ў змаганні

— Што з людзьмі стала? Сядзяць па хатах і ніхто нікому непатрэбны. Кажуць, што гэта віна свету, але гэта няпраўда. Свет заўсёды быў такі самы, толькі людзі іншыя. Вось перад апошняй вайной зусім інакш было. Бывала, прыйдзем вечарам дамоў, выйду на панадворак і чую, як моладзь у вёсцы (мы жылі на хутары) песні спявае. Ніхто не ўстыдаўся. Спявалі так голасна, што толькі рэха ішло на некалькі кіламетраў. Як учую, што спяваюць, ой, як захочацца да хлопцаў і дзяўчат! Як пайду я цераз лес ды паплавы!

У будні дзень збяруцца маладыя, дзве-тры песні заспяваюць і ідуць спаць. Заўтра зноў на поле ці луг ісці трэба. Толькі ў суботу раней збіраліся і даўжэй на лаўках сядзелі. Песні спявалі, жартавалі. Весела! У нядзелю моладзь ды старэйшыя ў царкву ішлі. А вечарам забавы былі. Кожная вёска сваю забаву мела. Маладыя ахвотна ішлі танцаваць, хаця вядома было, што на другі дзень цяжкая праца чакае. То ж калісь усё ўручную рабілі. Падумаць толькі, адкуль тыя сілы браліся? Касілі косамі, пераварочвалі граблямі, граблі, рабілі капіцы, а пасля, як сена было сухое, кожную капіцу на воз перакідалі. Намучышся цэлы дзень, а ўсё-такі ахвота да спеваў ды танцаў бярэ. Не тое, што цяпер.

Косяць траву касяркамі — дзе звычайнымі, а дзе ратацыйнымі. Варочаюць варочалкамі і грабуць у валкі грабілкамі. Калі сена сухое, то толькі пад'язджай трактарам ці канём і складай на воз. А ў жніво? Што гэта за жніво? Прыйдзе камбайн на поле, збожжа сажне, змалоціць і што астаецца гаспадару? Калісь жалі сярпом. Жнеш цэлы дзень, аж сарочка мокрая. Ежа не была такая як цяпер. О не! Калісь бульбы ды хлеба не хапала. Як хто меў грошы, то купляў хлеб, але як у каго не было, то часам нават не пазычаў. Жывіўся цэлае лета тым, чым мог. Нераз прыходзілася з зялёнымі яблыкамі да жніва ісці, а рана і ўвечары посную лебяду есці. Але людзі былі іншыя. Моладзь ахвотна збіралася на вячоркі, старэйшыя таксама часта наведвалі адзін другога ў хатах. Калі дзіця нарадзілася, то ўсе ў адведкі ішлі. Пап'юць бабы, паспяваюць, пагавораць і вяртаюцца вясёлыя дамоў. Не тое, што цяпер. Мала хто ў адведкі пойдзе. А то часу няма, а то не сваячка, а то старэйшая або маладзейшая гадамі нарадзіла дзіця. Заўсёды нешта знойдуць, абы не ісці.

ЯКІМІ СТАЛІ СЁННЯ ЛЮДЗІ

Аж дзіў бярэ, чаму цяпер усім часу не хапае? Усё машынамі робяць. Некаторыя гаспадары даяркі і камбайны свае маюць. Жанчыны не працуюць і не ткуць так, як калісь, і ўсё часу няма. Людзі неахвотна дапамагаюць адзін другому. Цяпер адзінокая жанчына то ласкі папапросіць, каб якісьці мужчына штось зрабіў. Дровы цяжка наняць кагосьці накалоць. Жанаты не пойдзе, бо навошта яму? Ён лепш адпачне за той час. Кавалер таксама — не. У хаце рабіць няма ахвоты, а ў кагось будзе рабіць? Навошта?! Вядома і так, што бацькі грошы дадуць. Нашто мучыцца і махаць сякерай, каб пасля мазалі былі?

Жыве тут такі адзінокі, старэйшы кавалер. Ён робіць, але толькі за гарэлку. Прыйдзе і паржэжа або парубае дровы жанчыне. Скажа: дай мне толькі гарэлкі і нешта закусіць і пойдзе.

Але гэта толькі ён адзін. Якія людзі нядобрыя сталі! Усе грошы маюць, хлеб маюць і мяса штодзённа ядуць і ўсё наракаюць, што цяжка жыць. То калі ўжо добра будзе? Калісь мяса было ў вялікія святы і то кожнаму малюсенькі кавалачак. Часам здаралася, што і на свята не было. Не заўсёды было чым свінню карміць. Былі такія сем'і, што некалькі год не калолі. Жылі неяк і дзеці раслі. Хто памёр то памёр, а хто жыве то жыве. Не так як сёння, што зараз да лекара бяжыць. Але што — цяпер кожны можа лячыцца. Плаціць — або зусім не трэба, або ўсяго некалькі злотых. Дзяцей ўсе родзяць у бальніцы. А ўсё ж пасля тыя дзеці хварэюць і хварэюць. Такі хваравіты народ расце. Адно смутак агортвае душу, калі гляджу на ўсё гэта. Калісь цяжка было, але весела.

Ох, як прыпомню маладыя гады! Пазбіраюцца зімою дзяўчаты. Прадуць кудзелю. Папрыходзяць хлопцы, як пачнуць жартаваць, песні спяваць. Так бестурботна час праляціць.

Яшчэ, помню, у пяцідзесятыя гады старэйшыя жанчыны збіраліся на вячоркі і, калі пачаўся пост перад Калядамі, то, прадучы воўну, спявалі калядкі. Калі нехта ў вёсцы памрэ, то цэлая вёска прыйдзе памаліцца за спакой яго душы. Сядзяць — як папала. Хто даўжэй пасядзіць, хто карацей. Яшчэ ў сямідзесятыя гады так было, а цяпер? Як змяніўся народ. Да нябожчыка толькі сваякі пасядзець прыходзяць. Нават блізкія суседзі не прыйдуць. Калі ўжо прыйдуць, то толькі тыя, якіх запрасілі на вячэру.

Але цяпер усё-такі моладзь устыду ніякага не мае. Хто ж гэта бачыў, каб маладыя дзяўчаты ішлі цяжарнымі пад вянец?! Кахаюцца, кахаюцца, а пасля ў дзяўчыны жывот рас-

(Працяг на стар. 11)

за польскую справу ў Беларусі. Спасылаецца на выступленне Васіля Быкава па нацыянальным пытанні (друкаванае ў „Ліме“ ад 30 чэрвеня 1988 г.) і на выказванні іншых пісьменнікаў, дзеячоў культуры і звычайных людзей...

Тадэвуш Гавін, хаця і нарадзіўся пад Гроднам, знаходзіўся тады аж ва Уладзівастоку. Ён — ваенны, афіцэр даволі высокага ранга, значыць, і не з'яўляецца гаспадаром уласнага лёсу. Магчыма, тым болей балюча адчуваў тугу за родным, за бацькаўскім гняздом, дзе ў яго хаце заўсёды гаварылася папольску. Свае пачуцці пераліў ён на паперу і ў ліпені 1987 года ліст накіраваў у „Гродненскую правду“. Допіс гэты ў газеце не паявіўся, але нейкім чынам трапіў у рукі Аляксея Карпюка, які далучыў яго да свайго другога пісьма М. С. Гарбачову, накіраванага яму 16 кастрычніка 1987 года. У гэтым пісьме Аляксей Нічыпаравіч пісаў:

„... Я не спадзяваўся на хуткае вырашэнне гэтага складанага пытання. Бянтэжыць іншае. Нядаўна працаўнік нашага абкома, тав. Аляшковіч Д. С. па тэлефону даў мне вось такі адказ на маё пісьмо:

— Пытанне, узнятае табою перад Генеральным сакратаром ЦК КПСС, мы вывучылі. Яно адпадае па гэтай прычыне, што ад нашых палякаў няма ніякіх заявак на навучанне дзяцей роднай мове...“

— Аляксей Карпюк тады і мне адказаў, паінфармаваўшы, што раздзяляе поўнасцю мае клопаты аб лёсе палякаў на Гродзеншчыне, — гаварыў мне Тадэвуш Гавін. — Ён пісаў, што надалей будзе дапамагаць нам у нашых намаганнях. А калі дабіўся я перамяшчэння мяне ў сваё роднае Гродна, дык і асабіста мы з ім пазнаёміліся і пасябравалі. Палякі адносяцца да яго з вялікай пашанай і ўдзячнасцю.

Намаганні дарэмнымі не засталіся. **10 жніўня 1988 года адбыўся ўстаноўчы сход па заснаванню ў Гродне Польскага культурна-асветнага таварыства імя Адама Міцкевіча.**

Віктар Рудчык
Фота аўтара

Дом-музей Элізы Ажэшка ў Гродне.

УШАНАВАННЕ ТЫСЯЧАГОДДЗЯ ХРЫШЧЭННЯ БЕЛАРУСІ Ў ЛОНДАНЕ

(Працяг са стар. 6)

працягу ўсяго свайго рэлігійнага жыцця змагаецца за беларускі каталіцкі касцёл у Беларусі. Яго даклад „Праблемы пастырскай каталіцкай дзейнасці на Беларусі“ быў свайго роду рэестрам балючых крыўд і ганенняў з боку касцёльнай іерархіі ў адносінах да тых ксяндзоў, якія прапагандуюць беларускую нацыянальную свядомасць.

У дыскусіі прымалі ўдзел: В. Рыч, А. Надсон, Р. Лужынскі, У. Чарняўскі, Я. Матусевіч — другі каталіцкі ксёндз з БССР, Д. Дынглі.

У канферэнцыі прыняло ўдзел каля ста слухачоў з Англіі, ЗША, Францыі, Бельгіі, Іспаніі. Аўстраліі і Польшчы. Не магу не падкрэсліць выключнай дысцыплінаванасці слухачоў, якія з выключнай увагай слухалі выступленні.

Матэрыялы канферэнцыі маюць быць апублікаваны ў спецыяльным томе, які будзе друкавацца ў Лондане.

Апрача тыпова навуковай праграмы канферэнцыі, былі праведзены рознага тыпу рэлігійныя мерапрыемствы ў беларускай уніяцкай царкве Пятра і Паўла ў Лондане, дзе адбываліся набажэнствы па ўсходняму рымскаму абраду.

Здаецца мне, што канферэнцыю „Хрысціянства і беларускі народ“ трэба залічыць да вельмі ўдалых навуковых мерапрыемстваў.

Алесь Барскі

СЕСІЯ ГРН У БЕЛЬСКУ

29 верасня г.г. адбылася чарговая, ужо трэцяя, сесія Гміннай рады народовай у Бельску-Падляшскім. Яе асноўнай тэмай быў праект праграмы грамадска-гаспадарчага развіцця Бельскай гміны на 1988—1992 г.г.

Падчас дыскусіі радныя звярнулі ўвагу на кепскі стан і занадта доўгія рамонты дарог у гміне. Планаваныя фінансавыя сродкі ў бюджэце гміны на гэту мэту не гарантуюць паляпшэння сітуацыі. Радныя востра крытыкавалі гмінную ахову здароўя. Ужо шмат гадоў пустуе стаматалагічны кабінет у Дубяжыне. Зубны лекар патрэбны таксама ў Храбалах. Многа крытычных слоў было сказана ў адрас арганізатараў скупкі жывёлы.

Гмінная рада рашыла перадаць Бельскаму дому культуры 200 тысяч зл. на пакупку аўтамашыны „Ныса“.

Радныя не адобрылі праект праграмы і накіравалі яго да пераапрацоўкі.

В. Семянюк

© PDF: Kamunikat.org 2020 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2020

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

8. Мерыдыянальная ізаглосная мяжа — працяг.

II. Мерыдыянальныя ізаглосы з заходнім сумяшчэннем.

Мерыдыянальных ізаглос з заходнім сумяшчэннем значна менш, чым мерыдыянальных ізаглос з усходнім сумяшчэннем. У гэту групу ўваходзяць: 1. лексічныя ізаглосы: а) назваў будынка для захавання збожжа; б) назваў гаспадара асобнага сялянскага двара; в) назвы пярэдняй часткі страхі ў хаце; 2. фанетычныя ізаглосы адрозненняў у вымаўленні спалучэння зычных *чн* у паасобных словах.

Мерыдыянальныя ізаглосы з заходнім сумяшчэннем падзяляюцца на дзве групы: 1. мерыдыянальныя ізаглосы з поўным заходнім сумяшчэннем; 2. мерыдыянальныя ізаглосы з частковым заходнім сумяшчэннем.

Да мерыдыянальных ізаглос з поўным заходнім сумяшчэннем трэба залічыць некалькі лексічных ізаглос. Характэрнай ізаглосай з'яўляецца ізаглоса пашырэння назваў будынка для захавання збожжа: на захадзе *свіран* (*сверан, свіронак*) — на ўсходзе *клець, амбар* (*інбар*). Усходнія назвы пашыраны на захад досыць значна ў глыбіню арэала *свіран*. Ёсць падставы лічыць, што на захадзе слова *амбар* з'яўляецца больш познім у параўнанні са словам *свіран*, паколькі выступае на захадзе спарадычна невялікімі астраўкамі з невыразнымі межамі або ў паасобных пунктах. На ўсход ад ізаглосы слова *амбар* выступае амаль паралельна са словам *клець*. У групе слоў *свіран, амбар, клець* найбольш старажытным словам з'яўляецца слова *клець*. Мяжа яго сучаснага пашырэння на захад з'яўляецца адначасова паўднёва-ўсходняй мяжой арэала слова *свіран* у мінулым. Гэтая тэрыторыя прымыкае да тэрыторыі літоўскай мовы, якая з'яўляецца гістарычнай крыніцай слова *свіран*. Можна меркаваць, што яно на гэтай тэрыторыі не пашырылася пад уплывам літоўскай мовы, а захавалася ў мясцовых беларускіх гаворках як субстратны літуанізм. Выступае гэтае слова таксама ў паўднёва-заходніх гаворках на Брэстчыне, аднак у зменёнай форме, са славянскім суфіксам *-ак: свіронак*. Гэтая форма дазваляе разглядаць яго як запазычанне.

Тэрытарыяльныя ўзаемаадносіны назваў гаспадара простыя: *гаспадар* на захадзе і *хадзяін* (*хазяін*) на ўсходзе. Слова *гаспадар* можна лічыць: а) спрадвечным у дыялектнай мове ў межах яго сучаснага пашырэння; б) познім запазычаннем; в) вынікам выцяснення яго з ужывання словам *хазяін* на ўсходзе Беларусі.

Найбольш малаверагодным з'яўляецца першы погляд. Няма падстаў лічыць, што яно са сваім сучасным арэалам звязана з дыялектнай асобнасцю мовы заходняй часткі Беларусі, паколькі дыялектныя межы праходзяць інакш, чым мяжа яго пашырэння.

Малаверагодным з'яўляецца і трэці погляд. Беручы яго пад увагу, трэба было б слова *гаспадар* лічыць або агульнадыялектным, або агульнабеларускім папярэднікам слова *хазяін*.

Найбольш верагодным ёсць погляд, што арэал і ўсходняя мяжа пашырэння слова *гаспадар* з'яўляецца вынікам яго пазнейшага распаўсюджання на ўсход.

На ўвагу заслугоўвае пашырэнне назваў пярэдняй часткі страхі ў хаце. На заходняй тэрыторыі агульнапашырана назва *шчыт* (*зашчыт, зашчыта, зашчытак*). На поўнач ад Мінска, каля Радашковіч, паралельна са словамі *шчыт* і *зашчытак* выступае слова *застрэшак*. Назва *застрэшак* (*застрэшына, прыстрэшак*) выступае таксама каля горада Свір, на граніцы з Літвой. На заходняй тэрыторыі назіраюцца таксама адзначаныя на ўсходзе назвы *закот, лоб* (*залобак, лабяк*) і *фацыянт*.

Мерыдыянальную ізаглосу ўтварае ўсходняя мяжа заходняй назвы *шчыт*. Супрацьпастаўляецца ёй толькі на ўсходзе пашыраная назва *франтон*, назва не дыялектнага, а іншамоўнага паходжання.

Паколькі слова *шчыт* выступае таксама ў форме *зашчыт* (*зашчытак*), узнікшай у выніку прыпадаблення да слова *закот*, трэба лічыць, што *закот* папярэднічала храналагічна слову *шчыт*, а не наадварот. Такое прыпадабненне выступае таксама каля мерыдыянальнай ізаглосы пры паралельным ужыванні слоў *шчыт* і *закот*. Праўдападобна, раней слова *шчыт* займала невялікую тэ-

(Працяг на стар. 11)

З ХЛЕБА

ХЛЕБНАЯ БАБКА

На 12 яек трэба ўзяць 25 дэкаў цукру, 30 дэкаў масла, 3-4 лыжкі смятаны, 1 шклянку сцертых сухароў з чорнага хлеба, 25 дэкаў крухмалу, 2-3 шклянкі пшанічнай мукі, карыцу, гваздзіку, мускатны арэх.

Жаўткі аддзяліць ад бялкоў і сцерці іх дакладна з цукрам, дадаючы пастунова масла, смятану, крухмал, муку, сцертыя на тарцы сухары і расцертыя прыправы. У канцы асцярожна дадаць цвёрдую пену з бялкоў. Атрыманую масу ўліць у форму і пячы ў не надта гарачай духоўцы.

Калі бабка спячэцца і астыне, прыбраць яе крэмам з бялкоў. Цеста мае вельмі арыгінальны смак. Падаюць яго з хлебным квасам ці півам.

ХЛЕБНЫ БІСКВІТ

На 1 шклянку смятаны трэба ўзяць 2-3 шклянкі цукру, паўшклянкі цертых сухароў з чорнага хлеба, 3 жаўткі, 4 бялкі, лімонную скурку, 1 шклянку салодкай смятанкі, араковую эсенцыю.

Жаўткі расцерці з цукрам. Сцертыя на тарцы сухары з чорнага хлеба перамяшаць са смятанай і пастунова дадаваць да жаўткоў. Бялкі збіць на цвёрдую пену, асцярожна перамяшаць з цестам, усыпаць цертую лімонную скурку. Так падрыхтаванае цеста ўліць у форму, змазаную маслам і пасыпаную цертай булкай, і ўставіць у духоўку.

Бісквіт падаваць гарачым, не вымаючы з формы. Да яго падаюць пасалоджаную смятанку з араковай эсенцыяй.

ХЛЕБНАЯ ЗАПЯКАНКА

На 2 шклянкі цертых сухароў з чорнага хлеба ўзяць 1 шклянку смятанкі ці малака, 1 шклянку цукру, 2 лыжкі масла, 1 кг яблыкаў, 1 яйка, 1 лыжку цукровай пудры, карыцу, гваздзіку.

Сухары заліць смятанай ці малаком і пакінуць, каб набраклі. Масла расцерці ў посудзе і дадаць намочаныя сухары і 2/3 падрыхтаванага цукру, а да таго расцертыя прыправы. Усё добра перамяшаць. Яблыкі памыць, абабраць, парэзаць на тоненькія скрылёчкі, памачаць у той цукар, што застаўся, пасыпаць карыцай.

Форму, у якой будзем пячы запяканку, змазаць маслам і класці ў ёй пластамі цеста з сухароў і яблыкаў так, каб зверху апынуўся пласт нарэзаных яблыкаў, які змазваем разбоўтаным яйкам. Запяканку пячы каля паўгадзіны, а пасля пасыпаць цукровай пудрай.

Гаспадыня

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, пісала табе дзяўчына Марта, якая не ведае, што з сабою зрабіць. І тое нядобра, і тое кепска. Працаваць — цяжка, грошай — не хапае, хлопца — не мае, за граніцу — хочацца. Прачытаўшы гэта, я падумала, што мушу напісаць табе і я.

Мы з мужам выгадавалі дзве дачкі. Неяк так склалася ў нашым жыцці, што першую дзяўчынку мы выхоўвалі вельмі сурова. Жылі мы тады яшчэ вельмі скромна, дык не куплялі ёй ні дарагой вопраткі, ні багатых цацак. Заўсёды гаварылі мы ёй: гэтага нельга, таго нельга! Былі мы тады яшчэ маладымі людзьмі, і надта хацелася яшчэ пажыць для сябе, нешта купіць з вопраткі ды часам пайсці на нейкую забаву, кудысьці паехаць.

Калі праз восем гадоў нарадзілася ў нас другая дачушка, нам з мужам ужо было больш як па 30 год і жылі мы ўжо даволі дастатна. Я кінула працу, бо мой муж ужо зарабляў настолькі добра, што хапала нам на ўсё. І неяк так сталася, што выхаванне другой дачкі пайшло зусім іншым рэчышчам. Калі першай дачцэ было ўсё амаль забаронена і яна не хадзіла на ніякія дыскатэкі, скромна апраналася ды была паслухмяная ў адносінах да бацькоў, дык другой дачцэ можна было ўсё! Вядома, мама сядзіць у хаце, дбае пра дачку, усё куплена, пададзена, пашыта, памыта. Нават трусікаў не памыла ніколі... І патрэбы ў малодшай дачкі пачалі паяўляцца нязвыклыя. Яна магла, напрыклад, вышыць сабе на джынсах брыдкі надпіс эратычнага характару, рабіла баль у хаце, выпрашваючы на гэты час бацькоў з дому. Вярталася з дыскатэкі, калі хацела. Была, праўда, надта здольная. І таксама, як і тая Марта, якая пісала табе, Сэрцайка, скончыла вышэйшую школу. Але што з таго?!

Старэйшая наша дачка шчасліва выйшла замуж, працуе і выхоўвае трое дзетак. Нялёгка ёй даводзіцца, аднак усімі сіламі яна стараецца даць гэтым дзецям усё, працуе, але мае час і на тое, каб усё зрабіць у хаце. Трэба прызнаць, што шмат дапамагае і яе муж. У іх неблагая кватэра, і дачка наша стварыла ў ёй цёплае сямейнае гняздо, якому не адна сяброўка магла б і пазайздросціць.

Наша ж другая дачка, тая, якой усё было можна, да сёння не можа знайсці сабе месца ў жыцці. Знайшла адну працу, але хутка яна перастала ёй падабацца, змяніла на іншую, але і тая хутка абрыдла. За тры гады працы ўжо змяніла тры месцы. Ды й хлопца ніяк не можа знайсці па сабе: усё не такі, усё не гэтакі. Няма роўнага ёй! А гады ляцяць, і малодшая дачка пачынае таксама, як і тая Марта, пагаворваць, што выедзе, бадай, на Захад. Во там дык ужо будзе ёй рай, во там дык усе мужчыны кінуцца да яе ног!... Я ёй кажу: „Дзіця, сыдзі з воблакаў на зямлю, няма ж лепш, як дома!“, але яна ўсё сваё ды сваё. І я не ведаю цяпер, што рабіць. І здаецца мне, што мы як бацькі зрабілі тут вялікую памылку ў выхаванні малодшай дачкі. А як ты, Сэрцайка, думаеш? **Анеля**

Анеля! З усяго сказанага вынікае, што суровае выхаванне дае лепшыя вынікі, чым выхаванне вальготнае, калі дзіцяці дазваляецца на ўсё. Тады яно, калі вырастае, то само ўжо не ведае, чаго хоча, становіцца на дыбы, а бацькі ў сваім бяссіллі раскладаюць рукі і просяць у Сэрцайка дапамогі. Калісьці прэзідэнт ЗША Лінкольн у перыяд прагібіцыі ў Амерыцы сказаў, што дрэннае фактычна выклікаецца не дзякуючы карыстанню кепскімі рэчамі, а дзякуючы злоўжыванню добрымі рэчамі. Так вось і з вашым выхаваннем дзяцей. Нельга быць не толькі занадта суровым, але і празмерна добрым. На ўсё патрэбна мера, бо завялікай дозай дабраты, як і алкаголем у вялікай колькасці, можна забіць чалавека, можна знішчыць яго, калі верыць Лінкольну...

Сэрцайка

P.S. А хто тваёй дачушцы будзе праць на Захадзе штонікі?

ВЕР-НЕ-ВЕР

Сніцца мне, што іду я на аўтобусны прыпынак. Кругом лес, а прыпынак гэты на палянцы. Бачу, туды ідзе вельмі многа людзей. Ды не толькі людзі, але і звяры ўсялякія, якія толькі на свеце ёсць, туды бягуць. І бачу, на прыпынку паявілася нешта дзіўнае, не аўтобус гэта, нешта больш на карабль касмічны падобнае. Нейкія постаці з яго выходзяць, ды ружовай істужкай ахопліваюць людзей. І частку тых людзей кудысьці гэты дзіва-аўтобус адвозіць. Ён так хутка знікае, але мігам ізноў вяртаецца, каб наступную частку людзей забраць. І так усё менш людзей на прыпынку. Я гляджу на гэта і страх мяне агарнуў: куды ж ён тых людзей возіць?.. Думаю: не паеду, баюся... і пайшла назад. **Марыся**

Мне, Астроне, прысніўся надта страшны сон. Быццам мая нябожчыца маці ўстае з магілы (дзе яна сапраўды пахавана побач з маім бацькам), але магіла гэтая быццам бы на дзве асобы і бацькі там няма і ёсць яшчэ адно пустое месца. Дык вось устае яна з магілы і прапануе мне: „Кладзіся каля мяне і над намі пастаў той крыж!“ А крыж якраз такі, які завёз кардынал Глемп у Катынь. Але я рашуча крыкнула: „О не, сюды то я не лягу!“ І на гэтым я прачнулася. Успомніўшы, што вечарам якраз аглядала перадачу па тэлебачанню, у якой паказвалі той крыж, прывезены Глемпам. Што можа абазначаць гэты мой страшны сон? **Люся**

Марыся! Твой сон фактычна абазначае ўтрату самастойнасці. Нехта нечага цябе пазбавіць. Не зможаш вырашыць нейкіх спраў па тваёй думцы.

А твой сон, Люся, мо і не такі кепскі, як здавалася б на першы погляд. Думаю, што ён найбольш навеяны той перадачай па тэлебачанню, якую ты аглядала ў папярэдні вечар. А, зрэшты, ты ж і так не згадзілася легчы побач са сваёй маці ў магілу...

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Удзельніца мастацкай самадзейнасці з Гародчыны Крыстына Антосюк.

Салістка калектыву „Зярняткі" з Пашкоўшчыны Еля Загон.
Фота Я. Чэрнякевіч.

Барыс Сачанка

ЯБЛЫК

Апавяданне партызана

Кожны раз, калі я прыязджаю на Палессе ў госці да дзядзькі Юстына, ён частуе мяне яблыкамі — ядранай сакаўной пуцінкай са свайго прысядзібнага саду. Частуе і прымаўляе, шчасліва ўсміхаючыся на ўсе густыя і на дзіва белыя зубы:

— Каштуй, каштуй, чаго яны варты? Гэта ж з тых тваіх яблынек... Памятаеш?

— Ну? — любуючыся чырванабокімі прадаўгаватымі пладамі, на якіх яшчэ дзе-нідзе рдзяцца, дрыжаць буйныя слёзы расы, кажу я, быццам вельмі ўражаны і здзіўлены. — Няўжо з тых?

— А ты думаў... З тых самых. Вось бяры каштуй, ды выйдзем паглядзіш, як разрасліся, раскашуюцца яны...

Я выбіраю самы вялікі і самы спелы яблык і, мацуючы пальцамі, доўга разглядаю яго, усё не асмельваючыся ніяк паднесці да рота. І ўспамінаецца мне...

... Сухая пагодлівая восень. Лянiва і неахвотна плыве, валтузіцца рэдкая пража павуціны. Густы жаўток сонца дасмажваецца над дымным полымем лесу — гарaць пакуль што — і то не вельмі смела — адны асінкі.

Стомленыя, галодныя, мы ледзь валочым ногі — вяртаемся з баявога задання. Я, камандзір падрыўной групы, і таварышы па зборі. Ісці далёка. Трэба мінуць папялішчы — некалі доўгую, усю ў зяляніне садоў вёску, няскошаныя, парыжэлыя паплавы, пагоркавы абсяг поля, добрых дзесяць кіламетраў лесу...

Шархаціць пад ботамі сыпкі пясок. Ідзём моўчкі, кожны думаючы сваё.

Навокал — сумныя рэшткі колішняга ўтульнага чалавечага жылля: чорныя, напалову заваленыя цэглай зеўры печаў, дрэвы з абсмаленымі камлямі і падсушанымі венчыкамі крон, вывернутыя абгарэлыя шулы, паламаныя плятні, парканы, платы... І чорныя галавешкі, сівы бруднаваты попел...

Вёска згарэла нядаўна. Яшчэ сям-там відны сляды жыцця. Вось трапіўся выводак амаль дарослых гусей. Пырхаюць чародкі канаплянікаў. У вушы чамусьці ўлезла і гучыць — ні на хвілю не змаўкае — даўняя дзіцячая песенька:

Верабей, верабей
Не клюй канапель...

Мясцовасць гэтая нічыя: бываюць тут і немцы, прыходзім і мы, партызаны. Уночы, а іншы раз і ўдзень, у вёску наведваюцца людзі, якім удалося неяк пазбегнуць фашысцкай расправы. Яны капаюць бульбу, абіраюць спелыя памідоры і фасолю, перацягваюць у лес са склепаў ацалелы хатні пажытак...

Прывал робім у канцы. Надта ж ужо заманлівая тут засень пад купкаю груш і яблынь. І студня, каб вады напіцца, побач. Дый на выпадак чаго — блізка кусты, лес. Хлопцы адзін за адным валяцца на зямлю. А я, напіўшыся халоднай — аж зайшліся зубы — вады, крочу да разгалістай яблынькі, якая адбегла ад гурту крыху ўбок. Агонь пакараў яе за гэта — увесь верх высушыў языкамі полымя.

За здратаваным курамі загонам ячменю, ля кучы палак, бачу хлапчука. Ён ляжыць ніцма. Малы зусім, мо год шэсць.

З парваных калашын даматканых портак відаць худыя парэпаныя ногі. Непадалёку — вялікая, мусіць, бацькава, шапка-кучомка.

Толькі нагнуўшыся, я здагадваюся, што малы мёртвы... Азіраюся і бачу на яблыні між двух тоўстых сукоў вялікі прадаўгаваты яблык. Уяўленне маё дамалёўвае ўсё астатняе. Хлапчук, пэўна, адзін з тых, каму

(Працяг на стар. 10)

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Станіслаў Шушкевіч

НЯЎДЗЯЧНЫ КОТ І ВОЖЫК-ДАБРАДЗЕЙ

Мышы ў доме пад падлогай,
Як у крэпасці, жылі,
Не баяліся нікога,
Плёткі пра катоў вялі.

А кату няма спакою,
Ні на хвілю не засне,
Ходзіць ноччу па пакоі,
Днём яды ён не кране.

Што рабіць? Ну хто парадзіць?
Выйшаў ён аднойчы з дому
І паплёўся ціха ў садзік,
Лёг пад дрэвам на салому.

Ды і тут яму не спіцца,
Чуе шэлест між галін.
Жартаўлівая сініца
Заліваецца ад кпін.

Даўгахвостая сарока
Стракатала сотню раз:
— Я ж такога лежабока
Сёння бачу першы раз.

Лезе вожык з-за кустоў,
Ледзь з лаўжоў
прабрацца здужаў,
Шэпча: — Я табе гатоў
Памагчы, каток, мой дружа!

Добра я разведаў ход
У іх норы, пад падмуркі,
Разганю мышыны зброд,
Пагуляю з імі ў жмуркі!..

Кот нібы памаладзеў,
Аж ад радасці падскочыў.
Дзе той смутак? Гора дзе?
Як іскрынкі,ззяюць вочы.

Друга ён хацеў абняць,
Ды ў іголках добры вожык...
Жыхароў з таго вось дня
Мышы болей не трывожаць.

А ў мышэй перапалох,
З-пад падлогі далі драла.
Вожык коціку памог, —
Ціха, ціха ў доме стала.

Хваляць спрытнага ката
Ад малога да старога.
Ды ніхто не павітаў
Тут калючыка малога.

На канапе спіць каток,
Вожык шыецца ў салому,
Даў бы коцік хоць глыток
Малачка дружку малому.

Кот ад гонару мурчыць,
Лічыць сам сябе вялікім,
Мае добрыя харчы
І выгод яшчэ без ліку.

Славай цешыўся чужой
Кот, няўдзячны задавака,
А было ж, на ўвесь пакой
Ад мышэй ён горка плакаў.

А. Татарынаў

Як толькі пачаўся ўрок фізкультуры, настаўнік зрабіў пераклічку, а потым сказаў:

— Будзем скакаць у даўжыню з разбегу.

Цудоўна! Вось цяпер я пакажу задаваку Макару, як перамагаюць. Не дарма ж мы з татам кожную раніцу робім гімнастыку і паліваемся халоднай вадой. А цяпер, пакуль ёсць час, трэба расслабіцца...

— Калядэнка, табе спецыяльнае запрашэнне трэба? — раптам дайшоў да мяне голас настаўніка.

Усе засмяяліся, я рвануў з месца, разагнаўся і скочыў.

— Два метры восемдзясят пяць сантыметраў. Малайчына! — сказаў настаўнік. — Наўрад ці Макар скочыць больш.

Але настаўнік, на жаль, памыліўся. Макар скочыў на пяць сантаметраў далей.

„І як гэта ў яго выходзіць? — раздумваў я дома. — Можа, ён інакш трэніруецца?“

Вярнуўся з працы тата. Ён ведаў аб маім спаборніцтве з Макарам і таму адразу ўсё зразумеў.

— Прайграў?

Я кіўнуў.

— Толькі не раскісай, добра? — падтрымаў тата.

А раніцай я, не шкадуючы сілы, скакаў, бегаў па сцежках парка.

... Чарговага ўрока фізкультуры я не мог дачакацца. Маё ўяўленне паддавала мне адну карціну за другой перамогі над Макарам. А калі пачаўся ўрок, не вытрымаў, падышоў да Макара і пры ўсіх сказаў:

— Сёння я буду першы.

Я думаў, што Макар разгубіцца, але ён толькі загадкава ўсміхнуўся:

— Усё можа быць.

На гэты раз мы бегалі. І зноў Макар апярэдзіў мяне! На нейкую дробязь, на дзве секунды, але ўсё-такі апярэдзіў!

Мабыць, я выглядаў вельмі ж прыбітым, таму што Света шарпнула мяне за рукаў і прашаптала:

— Сярожка, не звязвайся з Макарам. У яго ёсць сакрэт! Ён гаварыў аб гэтым Колі.

Я аслупянеў: дык вось яно што!

— Што за сакрэт? — пытаюся.

— А хто яго ведае, — паціснула плячыма Света.

Дома я расказаў тату аб чарговым паражэнні і аб тым, што я пачуў ад Светы.

— І ты верыш, што ў Макара ёсць сакрэт? — спытаў тата.

— А чаму ён заўсёды першы?

— Можа, ён ад прыроды дужэйшы за цябе?

— Але ж Макар маленькі і шчуплы, — засмяяўся я. — Не, у яго павінен быць сакрэт. Але як яго пазнаць?

Хутка такі выпадак прадставіўся. Аднойчы, калі я бегаў па парку, мяне нехта паклікаў. Я агледзеўся і бачу... Каго б вы думалі? Макара!

— Што ты тут робіш? — спытаў я разгублена.

— Трэніруюся. А ты?

— Я таксама трэніруюся.

Вось ён, адпаведны момант, падумаў я, каб даведацца, пазнаць таямніцу Макара. І запрапанаваў:

— А можа мы будзем разам трэніравацца? Удваіх будзе весялей.

Макар і не здагадваўся аб маім сапраўдным намеры, нават уцешыўся:

— А што, гэта ідэя!

Прайшоў месяц. Але я так і не разгадаў таямніцу Макара. На ўроках фізкультуры Макар па-ранейшаму спераду. Што ж гэта такое? Проста Свеціны выдумкі? Доўга я не мог адважыцца, але аднойчы рашыўся:

— Скажы, Макар, як табе ўдаецца заўсёды перамагчы на ўроках фізкультуры?

— Не ведаю.

— Але ж ты гаварыў Колю аб нейкім сакрэце?

Макар засмяяўся:

— Гэта быў жарт. Разумееш, да нас падышла Света. Ну, я і ляпнуў пра сакрэт, каб цябе заінтрыгаваць. Ведаў, што да цябе абавязкова дойдзе.

— А я столькі часу ламаў сабе гэтым галаву! — усклікнуў я і па-сяброўску ўсміхнуўся Макару.

Аднак не думайце, што мне не хочацца перамагчы Макара. Хочацца, яшчэ як! Толькі гэта ўжо мой сакрэт.

Вясёлы куточак

* * *

— Я пайду кветкі ў гародчыку палью, — кажа Янка.

— Дык жа дождж ідзе? — пярэчыць мама.

— Нічога. Я плашч надзену, — супакойвае Янка.

* * *

Госць аглядае падворак і пытаецца ў гаспадара:

— А што вы з гусямі робіце?

— Гэта суседавы. Занясу іх на панадворак суседа і там некалькі разоў пакручу. Каб ім так у галаве закруцілася, каб яны больш сюды дарогі не знайшлі.

* * *

— Чаму ты так спяшаешся, малюючы?

— Хачу паспець дамаляваць, пакуль фарба не скончыцца.

* * *

— Ідзі і павучыся граць на піяніне, — кажа маці. — Толькі раней рукі памый!

— Навошта! Я ж яшчэ толькі на чорных клавішах граю!

* * *

Коля прыйшоў да сваёй бабулі і кажа:

— Ты заўсёды гаворыш, што добры чалавек заўсёды дабром адплочвае за добры ўчынак.

— Толькі так, мой хлопчык.

— Дык дай мне грошай на цукеркі. Я твае акуляры знайшоў.

ЯБЛЫК

(Працяг са стар. 9)

ўдалося вырвацца ад смерці ў той дзень, калі карнікі палілі вёску. Жыў — перабіваўся чым папала, пакуль аднойчы не прыблыкаў у вёску і не адшукаў несарваны яблык. Назбіраў бярэмя палак і, шчаслівы, бесклапотны, бег да яблыні, каб збіць... Мабыць, і збіў бы, каб не праязджалі якраз у той час па вёсцы фашысты... Колькі трэба дзіцяці, каб больш ніколі не асвятліла ўсмешка яго твар?.. Адна невялічкая куля...

Яблык той тыдні два насіў я ў кішэні. Усё не ведаў, што з ім рабіць. Калі ж нарэшце разрэзаў — на далонь выпала некалькі шакаладных зярнятак. Іх, ускалупнуўшы зямлю наском бота, я ўкінуў — проста так, без якой-небудзь мэты — на ўзлеску.

Праз пару год, праходзячы тымі мясцінамі, я ўспомніў няшчаснага хлапчука, яблык і дзень, калі, стомленыя, брылі мы з баявога задання. Зноў чамусьці загучала ў вушах:

Верабей, верабей,
Не клюй канапель,
А клюй проса,
Ды не вылам носа...

Я не ўтрымаўся, каб не зазірнуць на ўзлесак. І — цуд! — восем танклявых дубчыкаўяблынек цягнуліся ўгору.

... Усяго гэтага дзядзька Юстын не ведае. Ён з сакавітым трэскам кусае вялікі, спелы яблык і, водзячы мяне па садзе, усё ўспамінае-расказвае пра радасны дзень прыходу нашых, калі я паказаў яму, тутэйшаму чалавеку, тыя яблынькі.

— Але, гэта ж ты гады сказаў: „Вось, дзядзька, табе падарунак, памяць пра нас, партызан. Перасадзі ў сад, хай растуць. Можа, прыеду калі — пачастуеш“, — басіць дзядзька Юстын.

Я слухаю яго, а ў вачах зноў і зноў паўстае спаленая вёска, яблык у пажоўклай лістоце, незнаёмы маладетак-хлапчук, прышыты фашысцкай куляй да зямлі...

Пазнаёмімся

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 40. Оля Шынкевіч. 7 клас.

* * *

СССР, 340036, г. Донецк, ул Делегатская, 7, кв. 58. Коваленко Свете. 8 клас.

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, вул. Камсамольская, 5, кв. 6. Чарняўскай Аксане. 5 кл.

* * *

БССР, 220047, г. Мінск, вул. Герасіменкі, 18, кв. 84. Каленік Аксане. 4 клас.

* * *

БССР, 220131, г. Мінск-131 абанентная скрынка № 17. Оля Сапрановіч і Оля Языковіч, пяцікласніцы.

Ілюстрацыя Анэты Юзвовіч да казкі Сяргея Грахоўскага „Лебядзінае пяро“.

Пішуць школьнікі

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, „ЗОРКА“!

Піша Табе вучаніца сёмага класа з Чаромхі Анэта Юзвовіч.

Дарагая „Зорка“! Мы ўжо не вучымся беларускай мовы, але я ніколі не забуду яе. Я вельмі хацела б далей вывучаць беларускую мову і ў восьмым класе. Не забывай Ты, „Зорачка“, мяне. Я буду пісаць Табе.

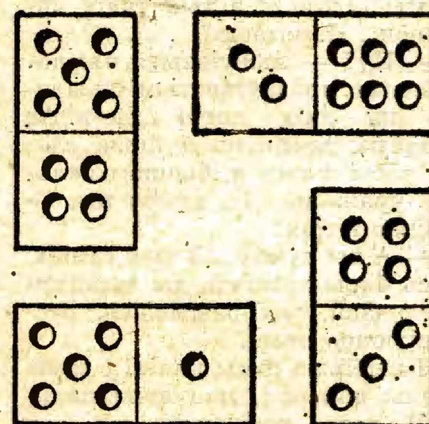
Пасылаю Табе апавяданне, як я правяла канікулы.

Летам я была дома. Мне было вельмі весела. Калі былі сенакосы, я ездзіла на сенажаць і памагала бацькам. Калі мне даводзілася заставацца дома, я чытала кніжкі, хадзіла да сяброўкі і мы разам праводзілі вольны час.

Ранічкай мы з мамай хадзілі па грыбы і ягады. Мне так хочацца, каб і цяпер былі канікулы.

Анэта Юзвовіч, 7 клас, школа ў Чаромсе.

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

На картоніках намалюйце чатыры косткі даміно з такой колькасцю кропак, як на малюнку. Цяпер выражце іх. Трэба так спалучыць косткі, каб сума кропак па баках квадрата склала 12.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка“

Piątek 28 X — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Śnieżka" — film fab. prod. węg. 11.10 Fizyka dla humanistów. 12.00 Geogr. kl. VI 12.50 Wiedza o społecz. kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Mieszkać. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego 17.15 Teleexpress. 17.30 Intersygnał. 18.00 Rzemieślnicy. 18.10 Skarbiec. 18.50 Magazyn Rządowy. 19.10 „10 minut" — pr. publ. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 Tel. Teatr Rozmaitości: I. Ilf i E. Pietrow — „Dwanaście krzeseł" (5). 21.35 Czas — mag. publ 22.05 Włoska jesień w Zamościu — pr. publ. kult. 22.45 DT — Komentarze.

Sobota 29 X — 7.00 TTR — s. III Fiz. 7.30 TTR — s. III Biol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Studio Sport. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops — mag. dla dzieci i młodz. oraz „Pierścień i róża" (3) — serial pol. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.20 „Zdrowie" — wojsk. pr. publ 11.50 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Dumnie być Berberem" — film dok. prod. tuniez. 12.35 „Pieprz i wanilia — nieznany kraj' — „W krainie Saguaro". 13.15 „Kochaj albo rzuć" — film fab. prod. polsk. 15.05 Pr. dnia. 15.10 Tel Teatr Prozy: J. Kaden-Bandrowski — „Zapiski majora Pycia". 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Tel. film dok. „Kino Kawalerowicza". 18.30 Butik. 19.00 Z kamerą wśród zwierząt. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Vincent, Francois, Paul i inni" — film franc. 22.00 Tydzień w polityce. 22.10 Jazz Jamboree '88. 22.40 Tel. Przegląd Sportowy. 23.00 DT — Wiadomości. 23.10 Kino Sensacji: „Brudny Harry" — film fab. prod. USA.

Niedziela 30 X — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film przyg. prod. kanad. „Szwajcarscy Robinsonowie" (4). 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 „W królestwie owadów" (11) — film przyrodn. 11.05 Zajechał wóz do Leszczyn (1). 11.35 Kraj za miastem. 12.05 Zajechał wóz do Leszczyn (2). 12.35 Teatr dla dzieci: B. Winnicka — „Król i sroka". 13.45 Tel. Koncert Życzeń. 14.30 Pr. dnia. 14.35 Zajechał wóz do Leszczyn (3). 15.10 „W kamiennym kręgu" (34 i 35) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Od Picadora do Zaleszczyk (4). 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Śmieciarz" (4 — ostat.) — serial TP. 21.35 Siedem dni na świecie. 21.45 Sportowa Niedziela 22.30 Tel. film dok. „Kronika Topolskiego". 23.00 DT — Wiadomości.

Poniedziałek 31 X — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Człowiek dla człowieka — mag. PCK. 17.40 Studio Sport. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" — pr. publ. 19.10 Telespotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Nasza klasyka: A. Mickiewicz — „Dziady" cz. I. 21.50 DT — Komentarze. 22.05 „Dziady" cz. II.

Wtorek 1 XI — 8.55 Pr. dnia. 9.00 Dla młodych widzów: „Mamo, ja żyję" — film radz. 10.10 Andrzej Hiolski śpiewa Karłowicza — recital. 10.50 Tel. film dok. „Policzyć bocianie gniazda". 11.20 Tel. film dok. „Światło i ciemność". 11.40 Cmentarze Warszawy (1). 11.55 Tel. film dok. „Tajemnice naszych kwiatów". 12.25 „Dopóki życie" — przeniesienie z Teatru Rozmaitości koncertu inauguracyjnego „Festiwal życia". 13.05 Cmentarze Warszawy (2). 13.20 Koncert z Katedry Oliwskiej. 13.50 Portrety — „W cieniu wielkich" — film dok. 14.55 Tel. film dok. „Cmentarz na Rosie". 15.10 „Kolega pana Boga" — film fab. prod. pol. 16.15 Cmentarze Warszawy (3). 16.30 Wspomnienie o Mironie Białoszewskim. 17.15 Teleexpress. 17.30 Teatr TV: F. Ziejka — „Polski Listopad". 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Hellen Keller i jej nauczycielka" — film prod. USA. 21.45 „Kwartet gobelinowy" — pr muz. 22.30 „Lady Łazarz" — Sylwia Plath

Środa 2 XI — 8.05 — Hist. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Tango z kaszlem" — film TP. 10.15 Domator. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I Hist. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 15.55 Los. Ex. Lotka i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Scena TDC — Próba. 16.50 Dla dzieci: Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia. 18.00 Chwila z piosenką. 18.20 Dawniej niż wczoraj. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" — pr. publ. 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 Prapremiery: „Malabrigo" — serial peruw. 21.40 Klub Międzynarodowy. 22.14 Tel. Informator Wydawniczy. 22.25 Ociosywanie mgły — spotkanie z Kazimierzem Koźniewskim. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 J. ros. (3).

Czwartek 3 XI — 8.05 Hist kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 „Bergerac" (9) — serial ang. 10.20 Domator. 12.00 Biol. kl VIII 12.50 J. pol. kl. I lic. 13.30 TTR — s. III Mech. rol. 14.00 TTR — s III Prod. zwierz. 15.00 Powtórka przed maturą: J. pol. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów: Kwant i serial ang. „Ogrody zoologiczne XXI wieku" 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 „Jaskinie i mogoty" — tel. film dok. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" — pr publ. 19.20 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Bergerac" — serial ang. 21.05 Pegaz. 21.55 Prezydenci Rzeczpospolitej — pr. publ. 22.20 Mireille Mathieu — recital. 22.30 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 J. franc. (3).

Bielsk Podl. Pechowiec — fr. 31 X—2 XI. Grupa — pol. 3—6 XI.

Czeremcha Medium pol. 2 XI. Maskarada — pol. 5—6 XI.

Hajnówka Krótki film o zabijaniu — pol. 29 X—1 XI. Po godzinach — USA 2—4 XI. C.K. Dezerterzy — pol. 5—6 XI

Michałowo Miłość i gołębie — radz. 1—3 XI Nieśmiertelny — ang. 4—6 XI.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	**30**	**17**	**Эдмунда, Пшэмыслава**	**Андрэя, Восіі**	**6.28-16.11**	**19-47-12.50**
панядзелак	31	18	Урбана, Сатурніна	Лукі, Марына	6.29-16.09	21.03-13.19
аўторак	**1**	**19**	**Дзень Памёршых**	**Іаана, Клеапатры**	**6.31-16.07**	**22.20-13.39**
серада	2	20	Багдана, Бажыдара	Арцёма, Герасіма	6.33-16.05	23.34-13.54
чацвер	3	21	Сільвіі, Губерта	Іларыёна, Філафея	6.35-16.03	— 14.05
пятніца	4	22	Кароля, Альгерда	*Казанскай іконы БМ*	6.37-16.02	0.45-14.15
субота	5	23	Эльжбеты, Славаміра	Якава, Ігнацыя	6.39-16.00	1.56-14.24

УВАГА ЧЫТАЧЫ!

21 кастрычніка г.г. пасля летніх канікул распачаў дзейнасць

БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫ УНІВЕРСІТЭТ У БЕЛАСТОКУ

Заняткі вядуцца кожную пятніцу а 17-тай гадзіне ў клубе БГКТ у Беластоку, вул. Варшаўская 11.

Будуць праводзіцца лекцыі па роднай мове, літаратуры і гісторыі Беларусі.

Усіх зацікаўленых запрашаем на заняткі!

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Нінель Шчасная і яе мастацтва • Сустрэчы дзеячоў КПЗБ з членамі „Паходні" • Літаратурная старонка • Сярод гродзенскіх палякаў • Крытычны погляд Уладзіміра Сідарука • Шляхам гадоў • Казахская кухня • „Зорка" і „Нёука" • Песня „Зачараваная мая".

ЯКІМІ СТАЛІ СЁННЯ ЛЮДЗІ

(Працяг са стар. 7)

це. Хлопец або жэніцца або не. Што цяпер з гэтага кахання? Дзіця ёсць, а бацькі няма. Калісь гэтага не было. Хаця і плаціць аліменты, то што з гэтага? Грошы бацькі не заменяць. Мужчыны цяпер таксама нядобрыя. Замнога п'юць і бабаў дарэмна зводзяць. Ажэніцца з адною, а на другую спаглядае. Ходзіць за ёю, як цень, і яшчэ дзіця зробіць. Жонцы і каханцы бяда, а яму — хоць бы што. Гуляе далей і смяецца.

Маладыя цяпер старэйшым людзям „добры дзень" рэдка скажуць. А як сядуць ехаць у цягнік ці аўтобус, то толькі лаюцца. Усё вульгарныя словы ўжываюць. Нават старэйшых людзей не саромяцца. Вось які народ цяпер. Ніхто не шануе ні сябе, ні другой асобы. Хіба ж гэта пашана, калі адзін аднаго абгаворыць ды абсмяе або ў яго прысутнасці лаецца? Старыя людзі, вось такія як я, або яшчэ старэйшыя ўсё на свет наракаюць. Не, дарагія, свет такі самы, толькі людзі не тыя. Горш звяроў. Звер, калі сыты, то паляваць не будзе. Чалавек зусім інакш робіць. Колькі б ён грошай не меў, усё яму мала і мала. А які ласы на чужое дабро! Эх, хацелася б сказаць — людзі, людзі, чаму вы такія сталі? Хто гэта вам чартоўскага сала за шкуру заліў? Але хто гэта з маладых зразумее? Усе толькі смяяцца будуць, ды яшчэ старым дурнем або склератыкам абазвуць. Эх! Што зробіш, што ў такія часы да смерці дажываць давялося. Так і быць, так і жыць астаецца гледзячы на гэтую нядобрую з'яву, якая раўнадушшам грамадскім завецца.

Сумна звесіў галаву дзядуля і, падпіраючыся кійком, памаленьку пайшоў сцяжынкай дадому.

Аўрора

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 8)

рыторыю на самым захадзе Беларусі і на паўночным захадзе, на беларуска-літоўскім пагранічча.

Мерыдыянальнай ізаглосай з частковым заходнім сумяшчэннем з'яўляецца адрозненне ў вымаўленні ч у спалучэнні зычных *чн*: на захадзе — *чн* (*вечны, мучны*), на ўсходзе — *чн* і *шн* (*вечны — вешны, мучны — мушны*).

Дыялектны падзел мовы знаходзіцца ў бесперапыннай перабудове ў выніку дыферэнцыяцыі і інтэграцыі ў ёй. Ізаглосная мяжа на тэрыторыі Беларусі складвалася двума шляхамі: 1. у выніку пашырэння элементаў іншамоўнага паходжання, у прыватнасці русізмаў; 2. у працэсе міждыялектнага ўзаемадзення, галоўным чынам у выніку пашырэння асаблівасцей паўночна-ўсходняга беларускага дыялекту на частку паўднёва-заходніх гаворак.

Пачатак дыферэнцыяцыі адбываецца на кантактнай ізаглоснай мяжы. Кантактная ізаглосная мяжа — першы этап фарміравання па абодва бакі ад яе адасобленых дыялектных адзінак. Калі дыферэнцыяцыя завяршаецца і ўтвараюцца дыялекты як асобныя структурныя адзінкі, узнікае дыялектная мяжа.

Пачаткам моўнай дыферэнцыяцыі на тэрыторыі Беларусі з'яўляецца мерыдыянальная ізаглосная мяжа. Але, у сувязі з моцнымі інтэграцыйнымі працэсамі ў беларускай дыялектнай мове, не суджана яму завяршыцца.

Мерыдыянальная дыялектная мяжа — шырокая паласа праходжання адпаведных ізаглос, якія ў многіх выпадках не пераплятаюцца і не супадаюць адна з адной.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч

„Niwa"
ul. Wesoł[illegible]wskiego 1
15-950 Białystok skr poczt 149
tel. [illegible]-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1 Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-958 Warszawa, skr. poczt. 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1771/88 r. Nakład 5.800. E-2.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ЗАВУШНІЦЫ

Словы М. Танка *Музыка У. Мулявіна*

О, колькі раз прасіў я
Назначыць мне спатканне;
О, колькі раз хацеў я
Прызнацца ёй у каханні!

Ды ўсё перашкаджалі,
Калі дзяўчыне верыць,
То пёвадак вясновы,
То прымарагак-шрань.

Але і я — упарты.
І каб сваёо дабіцца,
Прасіў я ічыра майстра
Зрабіць ёй завушніцы.

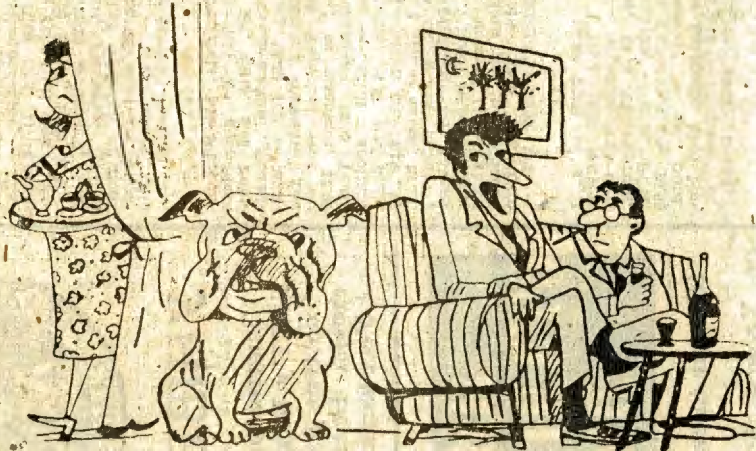
На гэтых завушніцах
Я напісаў заклянне —
Усё, што не сказаў ёй,
А ў чым хацеў прызнацца.

Сягоння не дзіўна ўжо
Ад слоў маіх гарачых
Ні ў час, калі смяецца,
Спявае або плача.

Ні ў час, калі прыляжа,
Змарыўшыся, змярканнем, —
Звіняць ёй завушніцы
Усё пра маё каханне.

НІЎКА

— З таго часу, як завёў я гэтага сабаку, мы з жонкай ні разу не пасварыліся. Рэкс не зносіць крыку ў хаце.

ДЫК ВЫП'ЕМ

— Можа яшчэ паўторым па каньячку?

— Разважнасць мне падказвае: нельга. Вядома, што разважнасць разумнейшая ад страўніка.

— А разумны ніколі не спрачаецца з дурнем. Дык вып'ем.

АГІДНЫ ВЫЕЗД

— Як прайшоў ваш выезд за горад?

— Агідна. Калі выйшлі са станцыі, ніяк не маглі знайсці кафэ, а калі выйшлі з кафэ, не маглі знайсці станцыі.

НЕ МАГУ ЦЯРПЕЦЬ

— Цярпець не магу дзвюх рэчаў, — гаворыць сусед.

— Якіх жа? — цікавіцца размоўца.

— Беспарадку ў хаце і ліквідавання яго.

ПАШЛАВАЛІ

— Вінцую, дружа! Усё-такі ты памірыўся з жонкай! Учора бачыў, як вы разам пілавалі дровы.

— Ды не, гэта былі не дровы, а мэбля.

Яна прывыкла да гатовых меркаванняў, як да кулінарных паўфабрыкатаў, якія аблягчалі ёй падрыхтоўваць духоўную страву.

Тэлефонная размова

— Алё! Зоя? Прывет. Бачыла я ўчора вас у парку з Валодзем. Табе падыходзіць быць бландзінкай.

— Што, ты брунетка? Дзіўна.

— Аправа ў тваіх акулярах прыгожая.

— Што, не носіш? Хм, хм...

— Патаўсцела ты.

— Што, пахудзела?

— А мне паказалася ты таўстушкай. Такой пікантнай.

— Слухай, а чаго вы гэта ў парку абнімаецеся? Быццам больш няма дзе?

— Не была ты ў парку? Што ты кажаш?

— Дык не перажывай, можа гэта быў не твой Валодзя. Ну, не раві, тавораць табе, я цяпер пазнаю. Галі, даведаюся, можа гэта не Толік. Знаёмы твар, а чый муж, ніяк не ўспомню. Бывай!

Маргарыта Краўчук

ПАТРЭБНЫЯ СПЕЦЫЯЛІСТЫ

Начальнік аддзела дастаў з шуфлядкі паперку, падаў яе свайму намесніку:

— Аж траіх трэба скараціць. А скарачаць няма каго, хоць і багата людзей у аддзеле...

— Ды багата ж, — уздыхнуў намеснік. — А калі разабрацца, паспраўднаму працуюць толькі трое: Іваноў, Пятроў, Сідараў.

— Працавітыя хлопцы, — пагадзіўся начальнік, — іх адных хапіла б на аддзел!

— Я ж таксама пра гэта, — сказаў намеснік. — Вазьміце Кірэйчыка. Штаны толькі праседжвае. Можа, з яго пачнём?

— Што вы! — войкнуў начальнік. — Без яго ж мы ў камандзіроўку не выберамся. Хто білеты на чыгунку даставаць будзе?! А ў Кірэйчыка маці касірам працуе. Не, браток, ён патрэбны нам спецыяліст!

— Тады скароцім Аляўціну Петрык, — разгубіўся намеснік. — Увесь дзень гартае часопісы...

— Эх, бачу я, не ведаеце вы яшчэ нашы кадры. Ды нічога, з часам будзеце ведаць, — хмыкнуў начальнік. — Аляўціна Петрык — наш Аэрафлот. Нездарма кажуць: беражыце час, карыстайцеся паслугамі Аэрафлоту. Мы і карыстаемся: у Петрык там родная сястра ў Аэрафлоце. Праблема з білетамі на самалёт, нават у курортны сезон, для нас не існуе!

— Вядома, — пагадзіўся намеснік і нерашуча дадаў: — Ёсць яшчэ адна кандыдатура. У тэхніцы — поўны нуль. Яўген Цяпун.

— І па твары начальніка здагадаўся, што зноў трапіў не ў таго. — Аўтобусныя касы?...

— Ды не, — закруціў галавою начальнік. — Бяры вышэй. За яго ва ўсіх аддзелах гарой. Баюся, каб не пераманілі. Аўтасервіс! Бацька яго там кіруе. Вось так! А ты Цяпуна скарачаць. Не, не тая кандыдатура, не тая! — Намеснік ескрушліва прашаптаў: — Застаюцца Іваноў, Пятроў, Сідараў...

Іх і скарацілі.

Марат Баскін

— Ці ты, каханая, упэўнена, што ўжо неўзабаве будзе нас трое?

— Зразумела, бо заўтра прыедзе мая мама.

Самазадаволены чалавек падобны на крапіву — сабою ён любуецца, а людзі яго абыходзяць.

*

Не гавары „гоп", калі пераскочыш у начальнікі. Могуць пачуць і пацікавіцца, хто ты такі.

*

Настаўніца пытаецца:

— Дзеці, каго мы называем царом звяроў?

— Дырэктара заапарка, — адказвае маленькі Пятрусь.

Дзеці добрых бацькоў бываюць пераважна дрэннымі, дзеці дрэнных — добрымі. Ці не зрабілі вы ненарокам крыўду сваім дзецям, жадаючы ўвесь час быць добрымі бацькамі?